

Dobrobiti glazbe na cjelokupan razvoj djeteta rane i predškolske dobi

Šarić, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:872916>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-06**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

DORA ŠARIĆ

DIPLOMSKI RAD

DOBROBITI GLAZBE NA
CJELOKUPAN RAZVOJ DJETETA
PREDŠKOLSKE DOBI

Zagreb, rujan 2019.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)**

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Dora Šarić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Dobrobiti glazbe na cjelokupan razvoj djeteta predškolske dobi

MENTOR: dr.sc. Blaženka Bačlija Sušić

Zagreb, rujan 2019.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	5
SUMMARY	6
UVOD	7
1. GLAZBENE PREDISPOZICIJE I POTENCIJALI DJECE PREDŠKOLSKE DOBI	8
1.1. Razvoj glazbenih sposobnosti	9
2. GLAZBENE AKTIVNOSTI DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI.....	12
2.1. Upoznavanje, usvajanje i ponavljanje pjesme	13
2.2. Upoznavanje, usvajanje i ponavljanje brojalice.....	14
2.3. Dječje igre s pjevanjem.....	15
2.4. Slušanje glazbe	16
2.5. Sviranje na samostalno izrađenim udaraljka i zvečkama.....	17
3. DJEČJE GLAZBENO STVARALAŠTVO	18
3.1. Poticanje glazbene kreativnosti.....	18
3.2. Osluškivanje, oponašanje i odgonetavanje zvukova.....	20
3.3. Pjevani govor.....	21
3.4. Ritmizirani govor.....	22
3.5. Tjeloglazba	23
3.6. Variranje tempa, dinamike i karaktera u poznatoj pjesmi ili brojalici	25
3.8. Uglazbljivanje poznatog teksta i osmišljavanje teksta za poznatu melodiju ..	26
3.9. Sviranje na instrumentima Orffovog instrumentarija, aktivnost „Mali orkestar“	26
3. 10. Ozvučena priča	27
4. DOBROBITI I DOPRINOS GLAZBENIH AKTIVNOSTI DJETETOVU CJELOVITU RAZVOJU.....	27
4.1. Dobrobiti i doprinos glazbe djetetovom govoru	31
4.2. Dobrobiti i doprinosi glazbe razvoju motoričkih sposobnosti djeteta.....	33
4.3. Dobrobiti i doprinos glazbe djetetovom kognitivnom i emocionalnom razvoju	35
4.4. Dobrobiti i doprinos glazbe socijalizaciji djeteta.....	37
5. TERAPEUTSKA MOĆ GLAZBE.....	38
5.1. Muzikoterapija.....	39
5.2. BAPNE metoda.....	40

5.3. Ples pisanja	41
6. ULOGA I KOMPETENCIJE ODGOJITELJA	42
7. ISTRAŽIVANJE	44
7.1. Problem i cilj istraživanja.....	45
7.2. Hipoteze.....	45
7.3. Mjerni instrument i ispitanici istraživanja	45
7.4. Rezultati istraživanja.....	46
ZAKLJUČAK.....	50
PRILOZI.....	52
LITERATURA	57
ŽIVOTOPIS	Error! Bookmark not defined.
.....	Error! Bookmark not defined.
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA.....	64

SAŽETAK

Glazba je oduvijek prisutna u životu čovjeka i kao takva se stalno mijenja i napreduje. Nekad su se plesovi koristili radi raznih obreda i vjerovanja da se određenim pokretima može prizvati kiša ili ugoditi bogovima. Nije bilo instrumenata niti učitelja pjevanja. I danas su svi elementi glazbe prisutni u svakodnevicu, samo potpuno izmijenjeni. Radi toga je bitno da postoji netko tko će te promjene pratiti, istražiti i zabilježiti svoje viđenje. Brojni znanstvenici neprestano se bave istraživanjem glazbe i njenim dobitima za čovjeka. Ovaj rad usmjeren je na dobiti glazbe u razvoju djeteta rane i predškolske dobi. Uz djetetov glazbeni razvoj u radu su prikazani različiti oblici provođenja glazbenih aktivnosti djece rane i predškolske dobi koje se provode u odgojno-obrazovnoj ustanovi. S obzirom da se glazbene aktivnosti provode u skladu s djetetovim razvojem, važno je da su glazbene i glazbeno-stvaralačke aktivnosti koje se aktivno provode u radu s djecom primjerene njihovoj dobi i njihovom razvoju. Uz glazbene aktivnosti koje su više reproduktivnog tipa, u radu su posebno opisani načini poticanja djetetovih glazbeno-stvaralačkih aktivnosti te njihov značaj u djetetovu cjelovitu razvoju. Centralni dio rada predstavlja doprinos glazbenih aktivnosti djetetovu cjelovitom razvoju, odnosno razvoju govornih mogućnosti, motoričkih sposobnosti, vještina socijalizacije te djetetov kognitivni i emotivni razvoj. Uz navedene dobiti i doprinos glazbenih aktivnosti u radu se ukazuje i na terapeutsku moć glazbe putem muzikoterapije te BAPNE metode. Metodološki dio rada usmjeren je na snimku stanja u odgojno-obrazovnoj praksi, pa je u tu svrhu provedeno istraživanje među odgojiteljima koji djeluju u odgojno-obrazovnoj praksi. Ispitani su njihovi stavovi i mišljenja o dobitima glazbe na djetetov razvoj, učestalost provođenja glazbenih i glazbeno-stvaralačkih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi. Uz to je putem samoprocjene glazbenih kompetencija navedenih sudionika istraživanja istraženo koliko se oni osjećaju kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi u radu s djecom rane i predškolske dobi. Rezultati istraživanja pokazuju da se odgojitelji osjećaju kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi te da najčešće provode aktivnost Igre s pjevanjem. Također, rezultati ukazuju na to da ispitanici dijelom nisu upoznati sa svim glazbenim i glazbeno-stvaralačkim aktivnostima, ali su većinom svjesni dobiti koje glazba ima na cjelokupan razvoj djeteta rane i predškolske dobi.

Ključne riječi: glazba, glazbene aktivnosti, odgojno-obrazovna praksa, dobrobiti glazbe, rani i predškolski odgoj i obrazovanje, razvoj djeteta

SUMMARY

Music has always been a part of a mans' life and as such, it is constantly changing and evolving. A long time ago, dances were used in various rituals and because people believed they could summon rain or gain favor from Gods if they did certain moves. Back then, there were no instruments or music teachers. To this day, all of the elements of music are still very much a part of our everyday lives, only in a different way than before. That is why it is important to have someone who will track, explore and document these changes. Numerous scientists have devoted their professional lives to music and they proved it has amazing effects on us. This paper is concentrated on benefits of musical education in the development of preschool children. Other than that, the paper thouroughly showcases musical activities that can be done in a kindergarten. The central part of the paper gives the information about the benefits on certain parts of a child's developmet (their speech, motor skills, social skills and cognitive and emotional developmet). It also gives information about the therapeutic power of music using musical therapy and BAPNE method. The last chapter describes and analyzes the research that has been done specifically for this paper. Participants in the research were students from Faculty of Education in Zagreb and early childhood educators from around The Republic of Croatia. Results show that the participants are not fully aware of all the different kinds of musical activities, but feel competent in leading those kinds of activites in their practice.

Key words: music, musical activities, early childhood education, music benefits, child development

UVOD

„Dijete uči kroz vlastito i neposredno iskustvo i to u aktivnostima koje su cjelovite, autentične, međusobno povezane i koje za dijete imaju smisla“ (Slunjski, 2003).

Glazba se u povijesti koristila za prizivanje kiše, priželjkivanje plodne zemlje, dobrog ulova, plodnost žena te za iscjeliteljske svrhe (Majsec Vrbanić, 2011). Djetetu glazba u ranoj dobi služi kao sredstvo komunikacije i izražavanja svoje osobnosti (Belajec, 2014). Glazba je oduvijek u ljudima poticala pozitivne emocije, popravljala raspoloženje i davala slušateljima mogućnost umjetničkog izražavanja. Provedena su istraživanja koja prate reakcije nerođenog djeteta na glazbu koju majka sluša. Primjećeno je da se dijete aktivnije kreće, a i da jače udara nogama kada čuje glazbu koja mu se ne sviđa. Jedan od rezultata tog istraživanja je pokazao da rođena djeca prepoznaju glazbu koju su slušali u prenatalnom razdoblju (Vrbanić, 2008). Razna provedena istraživanja su također pokazala da djeca izložena glazbi brže uče, lakše rješavaju probleme, bolje se socijaliziraju s vršnjacima, lakše izražavaju svoje emocije, razvijaju kreativnost, pronalaze svoj identitet, a pomaže im i u razvoju motorike i govora. Djeca pozitivno reagiraju na zvukove klasične instrumentalne glazbe, što nam daje do znanja da bi se takva glazba trebala uvesti kao dio glazbenog odgoja u predškolskim ustanovama (Marić, 2014).

Osim u roditeljskom domu, djeca se s glazbom susreću i u predškolskoj odgojno-obrazovnoj ustanovi (vrtiću) te kasnije u školi. Treba imati na umu da se zajedno s djetetom razvija i njegov osjećaj za estetiku, stoga je važno umjetničkim aktivnostima pristupiti oprezno i stručno (Vidulin, 2016). Redovitim mijenjanjem ili proširivanjem aktivnosti te njihovim ponavljanjem u različitoj dobi, djetetu omogućavamo da ponovo percipira i estetski procijeni neku umjetničku formu. Dakle, djetetu neka pjesma ili igra može biti interesantna u dobi od dvije godine, ali će do svoje četvrte godine možda promijeniti mišljenje. Isto tako nešto što ga nije zanimalo dok je bilo mlađe, moguće je da će mu privući pažnju nekoliko mjeseci ili godina kasnije. Odabirom pravih aktivnosti, već u predškolskoj dobi glazba je pokretač razvoja svih sposobnosti djece – kognitivnih, motoričkih, afektivnih i kreativnih (Leithwood, Fowler, 1971). Odgojitelji i učitelji su educirani da djeci pruže posebno iskustvo glazbe kroz raznolike glazbene aktivnosti. Prema autorici Miljak (2009),

učenje i usvajanje znanja u predškolskom odgoju i obrazovanju treba biti što više spontano i ugodno. Uz kompetentnog i stručnog odgojitelja djeca će se uz glazbu susresti s plesom, pokretnim igrama, brojalicama, pjesmama, klasičnom glazbom, sviranjem instrumenata i pjevanjem. Ako djeci damo slobode i dovoljno materijala, probudit će se njihove prirodna potreba za istraživanjem. S malo kreativnosti, mašte i volje, mogućnosti su neograničene. U radu s djecom s teškoćama u razvoju glazba se koristi u rehabilitacijske svrhe, pod nazivom muzikoterapija.

1. GLAZBENE PREDISPOZICIJE I POTENCIJALI DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Djeca od najranije dobi pokazuju interes za glazbu. Postoje istraživanja koja dokazuju djetetove reakcije na glasove, glazbu i zvukove već u prenatalnom razdoblju (Radoš, 2010). Već od samog rođenja doživljavaju i upijaju ritam slušajući brojalice i pjesmice, igrajući se svojim rukama i prstima, a kasnije ritam usvajaju i koračanjem i govorom (Šmit, 2001).

Sloboda i Howe (1991) smatraju da je već prva godina djetetovog života izrazito važna kao temelj glazbenog razvoja. Znanstvenici su, promatrajući djecu, uočili da dijete u dobi od četiri do šest mjeseci reagira na glazbeni podražaj tako da prekida trenutnu aktivnost i traži izvor glazbe. Dijete pritom pokazuje i znakove zadovoljstva (smije se, maše rukama i nogama). Nakon nekog vremena se javljaju pokreti vezani uz glazbu, reakcije na ritam, melodiju i tekst, a iz tih prirodnih reakcija se kasnije razvija govor i pjevanje (Henri Moog, 1976, navedeno u Šmit, 2001). Djeca jasličke dobi trebala bi glazbene podražaje dobivati najprije slušanjem zvukova iz svoje okoline. Zatim se to slušanje pretvara u osluškivanje, razlikovanje i pamćenje zvukova te interes za ono što ih okružuje. Nakon toga djecu se treba upoznati s glazbenim oblicima poput brojalica, kratkih pjesama i glazbenih igara (Vidulin, 2016). Dob između šest i osam godina života smatra se osjetljivim periodom u kojem glazbena edukacija može utjecati na velike promjene u motoričkim sposobnostim i strukturi mozga (<https://www.index.hr/mame/clanak/glazba-osnazuje-djetetov-mozak-na-9-razlicitih-nacina/809561.aspx>, posjećeno 27.07.2019.).

Od navršene četiri godine djeca počinju stvarati svoje, takozvane imaginativne pjesme. To su ili kombinacije djeci poznatih pjesama ili potpuno nove pjesme stvorene

od strane djece. Tijekom pete i šeste godine života razvija se sposobnost održavanja zadanog ritma (udarcima dlanom o dlan, nogama o pod) uz poznati tekst pjesme. U petoj godini se veća pažnja posvećuje intonaciji i pravilnom pjevanju (Vidulin, 2016).

1.1. Razvoj glazbenih sposobnosti

Važnost izlaganja djece glazbi leži i u dokazima raznih istraživanja koja navode da djeca koja čitaju note i redovito vježbaju sviranje nekog instrumenta pokazuju znatno bolje sposobnosti snalaženja u prostoru, verbalne i matematičke vještine te izraženu kreativnost (Belajec, 2014). Dijete ima prirodnu potrebu za stvaranjem. Važniji im je način na koji nešto rade, odnosno proces stvaranja, nego sam produkt ili učinak. Promatrajući ih u slobodnoj igri možemo ih zateći kako pjevuše poznatu melodiju ili izmišljaju tekst za tu istu melodiju (Gospodnetić, 2011).

Faze razvoja glazbenih sposobnosti djece predškolske dobi prema Čudini Obradović (1990) su:

1. Faza slušanja koja obuhvaća razdoblje od rođenja do šest mjeseci starosti. U ovoj fazi dijete reagira na zvukove oko sebe tako da okreće glavu prema izvoru zvuka. Sa četiri mjeseca starosti počinje razlikovati zvukove oko sebe i osjetljivije je na tonove nego na govor. Počinje osluškivati s većom pažnjom, pokazuje vidljive znakove zadovoljstva i imitira slogove.
2. Faza motorne reakcije na glazbu koja se proteže od šest do devet mjeseci starosti, a označava je početak glazbene imitacije i pokušaj reprodukcije glasova koje dijete čuje. U ovoj fazi dolazi i do promjena u ritmu i visini glasa prilikom pokušaja vokalizacije.
3. Faza prve glazbene reakcije odnosi se na razdoblje od devet do osamnaest mjeseci starosti. Tijekom ove faze javlja se takozvano „muzičko brbljanje“, odnosno reakcije ugone ili neugode na vrste glazbe kojoj je dijete izloženo. Pri kraju ove faze počinje usklađivanje glazbe s pokretom i plesom.
4. Faza prave glazbene reakcije proteže se od osamnaest mjeseci do tri godine starosti djeteta. Prvi dio faze (do dvije godine života) uključuje spontano pjevanje, imitiranje dijelova pjesama, pjevanje bez riječi i imitiranje taktova melodije. Drugi dio (do tri godine života) uključuje povećanu usklađenost

glazbe i plesa, uspješnu imitaciju ritma, riječi i melodije te koncentraciju na glazbene podražaje.

5. Faza imaginativne pjesme koja obuhvaća period od tri do pet godina starosti i doslovno opisuje djetetovu potrebu da pjeva raznovrsne pjesme od kojih su mnoge ili sastavljene od nekih pjesama koje dijete zna ili su potpuno izmišljene.

6. Faza razvoja ritma događa se u razdoblju između pet i šest godina djetetova života. U ovoj fazi se znatno poboljšava sposobnost praćenja i održavanja ritma, ali mogu se javiti poteškoće poput teže prilagodbe promjenama tempa, intervala i tonaliteta.

7. Faza stabilizacije glazbenih sposobnosti javlja se između šeste i devete godine života. U ovoj fazi se naglo razvija sposobnost razlikovanja glazbenih pojmova (melodije, tona, ritma, harmonije, tempa i takta) 3. Glazbene aktivnosti u dječjem vrtiću¹

Glazbeno darovita djeca mogu se identificirati već u ranoj dobi. Takva djeca imaju izniman interes za sve što uključuje glazbu – slušanje, pjevanje, plesanje, sviranje. Vrlo brzo razvijaju osjećaj za ritam i intonaciju te imaju izraženu sposobnost pamćenja glazbenog predloška (pjesme ili melodije) (Čudina Obradović, 1990). Od iznimne je važnosti najprije prepoznati djetetovu sklonost i afinitet prema glazbi. Zatim mu treba osigurati motivirajuću okolinu, izlagati ga različitoj glazbi i poticati ga da se bavi glazbom ukoliko u tome uživa. Najvažniji period za to je rano djetinjstvo, a najvažnije osobe u tom procesu su roditelji, odojitelji, učitelji te mentori u glazbenoj školi. Važno je djetetu osvijestiti darovitost, dati mu do znanja da je u nečemu dobro i dati mu mogućnost da taj dar razvije. Međutim, pokazalo se da djeca čiji roditelji ih pretjerano tjeraju na bavljenje glazbom, često gube interes za te aktivnosti upravo radi zasićenja (Čudina Obradović, 1991). Tablica 1. prikazuje pretpostavke razvoja glazbene darovitosti prema autorici Čudina Obradović (1991).

¹ Postoje još dvije razvojne faze koje se javljaju u dobi od 11 do 17 godina (faza estetskog procjenjivanja) i u dobi od 17 godina nadalje (faza glazbene zrelosti), međutim, kako je ovo rad vezan uz predškolsku dob, opis ovih faza izostavljen je iz rada.

FAZA	PREDUVJETI RAZVOJA	OSOBI NE DJETETA
FAZA NASTANKA SPOSOBNOSTI (0-3 godine)	- nasljeđeni genetski potencijal - apsolutni sluh - izražena osjetljivost na glazbu - veliko glazbeno pamćenje i približno točna reprodukcija	
FAZA RAZVOJA SPOSOBNOSTI (0-3 godine)	- glazbeno bogata radna okolina - dijete okruženo glazbom, glazba se uključuje u zajedničke aktivnosti roditelja i djeteta - glazba postaje sastavnica svakodnevice	- obraća pozornost na glazbeni poticaj, koncentrira se na njega - emocionalno reagira na glazbu
FAZA MANIFESTACIJE SPOSOBNOSTI (0-5 godina)	- roditelji zapažaju znakove djetetove osjetljivosti na glazbu	
FAZA IDENTIFIKACIJE S MENTOROM (5.-8. godine)	- osiguravanje glazbenog obrazovanja	- uživanje u napretku zbog prirodne glazbene sposobnosti - rast samopouzdanja
FAZA PROMJENE MOTIVACIJE (8.-9. godine)	- prijelaz sa muziciranja „po sluhu“ na apstraktno glazbeno mišljenje	- brzo učenje novih tehnika, ideja i pojmova u glazbenom području
FAZA INTENZIVNOG RADA (između 8. i 12. godine do 18.-22. godine)	- motivacijski skok - od socijalne motivacije (ljubav prema roditeljima ili mentoru) do motivacije osobne kompetentnosti	- sve veća vještina izvođenja i razumijevanja glazbe
FAZA UKLJUČIVANJA U AKTIVNI OSTVARAJ (16.-22.godine)	- prevladavanje adolescentske krize - osamostaljenje od roditelja i od kompletnog potpornog sustava talenata	- ulaganje velikog naporna za postizanje ciljeva - postavljanje visokih kriterija kvalitete - isključivost u ciljevima - natjecateljski duh
FAZAVLASTITE KONTROLE I ORGANIZACIJE ŽIVOTA I RADA (22. god nadalje)	- organizacija stvaralačkih sustava ciljeva, rada i pothvata	- razrada plana rada, aktivnosti i života u skladu sa sustavom ciljeva i vrijednosti

Tablica 1. *Pretpostavke razvoja glazbenih talenata prema Čudina-Obradović, 1991.*

2. GLAZBENE AKTIVNOSTI DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

„Pedagoške igre imaju pravila koja u principu treba poštovati što, međutim, ne znači da djeca u igru ne unose nešto svoje, nešto novo ako tijekom igre dođe do njezine modifikacije“ (Findak, Delija, 2001, str. 69).

Sam Palmić (2002) navodi da je glazbena aktivnost svaka aktivnost u kojoj prevladava glazbeni sadržaj. U bogatom i poticajnom okruženju, s kvalitetnim vodstvom, djeca uz glazbu spontano plešu, pjevaju, sviraju s udaraljkama, crtaju ili bojaju uz glazbu i osmišljavaju igre vezane za glazbeni sadržaj koji slušaju. Djeca su neiskvarena, ne opterećuju se razmišljanjem rade li nešto dobro ili ne. „Ne smije se dogoditi da se djeca u vrtiću susretnu s odraslim načinom razmišljanja; „ne znam pjevati, plesati“, jer svi to znaju“ (Gospodnetić, 2015).

Odgojno-obrazovna ustanova kao što je vrtić mora biti za dijete sigurno, zabavno, stimulativno i pozitivno mjesto. Mjesto gdje će se djetetu pružati mogućnosti da usvoji i usavrši sve vrste znanja i vještina koji su mu potrebni za daljnji život. Kvalitetna pedagoška praksa podrazumijeva okruženje u kojem će dijete moći usvojiti osnovne higijenske navike, naučiti razlikovati i kontrolirati svoje emocije, usvojiti i poboljšati socijalne vještine, rješavati probleme na društveno prihvatljive načine, razvijati grubu i finu motoriku i još mnogo toga. Da bi sve to bilo moguće potrebno je osigurati pregršt materijala koji će obogatiti svaki centar aktivnosti – dovoljno kocaka u centru građenja, papira, olovaka, tempera, vodenih boja, kistova, škara i ljepila u centru likovne umjetnosti, dovoljno knjiga i lutaka u centru pričanja priča, tanjurića, žlica, lončića, čašica i ostalog pribora u centru kuhinje, itd. Za taj materijal brine se odgojitelj vođen dječjim interesom. Kako djeca mijenjaju svoje interese i pokazuju sklonost određenim predmetima ili aktivnostima, tako se i odgojiteljeva praksa mijenja. Verbalna priprema prije glazbene aktivnosti treba biti svedena na minimum, jer odgojiteljevo pričanje djeci odvlači pažnju od onoga na što bi trebali prirodno reagirati prilikom prvog slušanja glazbe. Ne treba im ni reći naslov skladbe iz razloga što bi dijete onda pokušavalo povezati glazbu koju čuje s naslovom, odnosno neće ostvariti glazbeno-estetski doživljaj jer mu pažnja neće biti usmjerena na glazbu (Sam, 1998).

„Glazbena kultura kao područje u kojem izvodimo glazbene aktivnosti sadržava u sebi glazbeni odgoj, a uz to utječe na formiranje dječjeg pozitivnog stava, ponašanja i potrebe za glazbenom umjetnošću“ (Gospodnetić, 2015, str.10).

Bačlija Sušić (2018) glazbene aktivnosti djece rane i predškolske dobi klasificira na sljedeći način: metodičkim glazbenim aktivnostima pripadaju aktivnosti upoznavanja, usvajanja i ponavljanja pjesme (s pratnjom na glazbenom instrumentu ili bez nje), upoznavanja, usvajanja i ponavljanja brojalice, dječjih igara s pjevanjem, sviranja na samostalno izrađenim instrumentima (udaraljka) ili na glazbalima Orffovog instrumentarija, aktivnog slušanja glazbe i glazbenog stvaralaštva.

2.1. Upoznavanje, usvajanje i ponavljanje pjesme

Najstariji i najčešći glazbeni oblik u ranoj i predškolskoj dobi je pjevanje. Ono započinje spontanom ponavljanjem slogova ili riječi, a zatim se proširuje ponavljanjem melodija različitih visina. Djeci su najzanimljivije pjesme sa živahnim ritmom i njima bliskom tematikom (npr. pjesme o njihovom okruženju, obitelji, prirodi) (Marić i Goran, 2013). Prilikom odabira pjesme treba obratiti pažnju na to da pjesma bude prihvatljiva djeci (treba voditi računa o dobi djeteta, fondu riječi kojima raspolažu, dužini i živosti pjesme, ritmičnosti, itd.) ali i odgojitelju (da mu je pjesma sasvim jasna, da zna pravilno izgovarati tekst, da u njemu budi emocije koje će nesvjesno prenijeti i na djecu). Pjesma pomaže djetetu da razvije pravilnu artikulaciju glasova, širi fond riječi, osjećaj za ritam. Osim toga utječe na pozitivno raspoloženje, osjećaj zajedništva, moć zapažanja i pamćenja te općenito pomaže djetetu da upozna svijet oko sebe (Lupis, 2000).

Nakon što odgojitelj odabere pjesmu, treba osmisliti način na koji će je prezentirati djeci. Trebao bi osmisliti uvodni dio (upoznavanje pjesme, motivacija djece), centralni dio (usvajanje pjesme) i završni dio (utvrđivanje pjesme i njenog tumačenja) aktivnosti (Gruić, 2017). Za uvodni dio važno je da djeca prvi puta čuju pjesmu koju je odgojitelj odabrao. Također, važno je da djeca pjesmu prvi put čuju u cjelini, kako bi je u potpunosti doživjeli. Kasnije se može podijeliti u manje cjeline (npr. strofe) i postupno usvajati (Marić i Goran, 2013). Pritom se odgojitelj može poslužiti kostimima, lutkama, aplikacijama, urediti prostor u skladu s temom pjesme ili djeci dati udaraljke. Treba i odabrati način na koji će se djeca kretati tijekom

pjevanja pjesme (stupanje na mjestu, tijeloglazba, hodanje u krug, u liniji, itd.). Prvih nekoliko puta pjesma se pjeva s minimalno distrakcija (npr. stajanje u krugu, izvođenje jednostavnih pokreta uz lutke), kako bi djeca mogla čuti tekst i melodiju pjesme. Zatim se djecu može usmjeriti na kretanje prostorom ili sviranje na udaraljka uz pjevanje pjesme. Osnovni zadatak odgojitelja je dati djeci zanimljiv, dinamičan i kreativan pristup pjesmi te što dulje zadržati njihovu pažnju (Gospodnetić, 2015). Ako djeca kasnije spontano krenu pjevati pjesmu ili pjevušiti melodiju te pjesme, to je znak da je aktivnost bila uspješna.

2.2. Upoznavanje, usvajanje i ponavljanje brojalice

Brojalice utječu na razvijanje sposobnosti slušanja i prepoznavanja onoga što se sluša, kao i na razvoj ritma. Sadržajno su bliske djeci, a u njima dolazi do izričaja dječje govorno stvaralaštvo (Velički, 2009). One služe za prebrojavanje u svrhu određivanja nečijeg sudjelovanja u igri (tko ide prvi, tko ispada, tko je vođa igre). Ostali sudionici pritom aktivno slušaju jer se moraju voditi izrečenim pravilima i kako bi znali daljnji razvoj igre (Šmit, 2001). Brojalice se mogu usvojiti na razne načine: izgovaranjem, skandiranjem teksta brojalice uz sviranje po tijelu ili udaraljka, usvajanjem uz aplikacije, dramatizaciju te crtanjem sličica povezanih s tekstem brojalice. Uvod u aktivnost obrade brojalice trebala bi biti priča tematski vezana za tekst. Brojalica bi trebala biti kratka, rimovana, zabavna i ritmična, a po njenom završetku nešto se treba dogoditi (započinje igra, dijele se uloge). Pri usvajanju i ponavljanju brojalice može se mijenjati tempo, dinamika, karakter i sl. kako bi se pojačao njezin doživljaj kod djece. U slobodnoj igri djeca često osmišljavaju vlastite igre i brojalice. Crtanje teksta brojalice može također poslužiti za usvajanje odabrane brojalice. Neke cjeline teksta brojalice mogu se nacrtati tako da jedna sličica predstavlja cijelu glazbenu rečenicu (npr. crtež ptice može značiti „ptičica pjeva“) (Šmit, 2001).

Sam Palmić (2002.) navodi da se brojalica može koristiti kao osnovni glazbeni sadržaj u aktivnostima slušanja (kad se djeca prvi puta susreću s brojalicom), pjevanja (kad je izgovaraju ili pjevaju), sviranja (ako se izvodi uz instrumentalnu pratnju) i pokreta (ako se izvodi uz demonstraciju mjere ili ritma brojalice).

2.3. Dječje igre s pjevanjem

„Dječje igre s pjevanjem obuhvaćaju nekoliko vrsta igara raznovrsnih po svojim osobinama kao što su npr. igre biranja, pogađanja, oponašanja, pokreta i različitih improvizacija“ (Knežević, 2002, str. 73). Igre s pjevanjem povezuju glas (pjevanje) i pokret (najčešće su to igre koje zahtijevaju kretanje po prostoru). Djeca ih često prilagođavaju svom govornom području i osobinama kraja u kojem odrastaju, stoga se neke igre s pjevanjem mogu čuti u različitim interpretacijama. Ovakav oblik igara prisutniji je kod djece starije dobne skupine radi složenosti izvedbe (Knežević, 2002). Igre s pjevanjem pripadaju dječjem folkloru jer jednako pridonose glazbenom i plesnom izričaju. U prošlosti takve igre su većinom izvodile djevojčice, ali danas sve više podjednako sudjeluju i dječaci (Knežević, 2002). Izvođenje igara s pjevanjem utječe na razvoj motorike, glazbene osvještenosti, socijalizacije i estetike. Pokreti koji se izvode na određen način utječu na razvoj grube i fine motorike, pjevanje i praćenje ritma utječe na razvoj glazbenih sposobnosti, sudjelovanje u igri s drugom djecom i poštivanje pravila igre uvelike utječu na razvoj socijalizacije, a pravilno izvođenje cijele igre s pjevanjem daje estetski dojam cijelom tom procesu (Knežević, 2012).

Djeci se kratko objasne pravila izvođenja odabrane igre, a tijekom igre se naglašavaju ili ponavljaju ukoliko je to potrebno (Gospodnetić, 2002). Najčešće se izvode u formaciji kruga ili kola, jer se na taj način sva djeca mogu međusobno vidjeti. Postoje i igre u koloni, igre slobodnih oblika (one koje nemaju određenu formaciju izvođenja) te igre mješovitih oblika, koje se mogu izvoditi u raznim kombinacijama formacija (Manasteriotti, 1982).

Knežević (2002) igre s pjevanjem s obzirom na sadržaj dijeli na:

- igre biranja
- igre pogađanja
- igre imitacije i kretanja
- jednostavna šetana kola

Igre s pjevanjem pripadaju u dječji folklor. One su spoj plesnih i glazbenih elemenata. Često ih djeca sama smišljaju, a cilj im je stvoriti ugodno ozračje te imaju pravila koja mogu biti jednostavna ili složena – jednostavno pravilo je npr. ulaženje djece u formaciju kada se u tekstu čuje njihovo ime ili uloga, a složenija pravila su, primjerice, da je cilj igre doći na neko mjesto prije ostalih. Odgojitelj kao voditelj

aktivnosti iznosi djeci pravila u obliku kratke informacije te ako primjeti da postoje nejasnoće, pojašnjava ih tijekom igre. Važno je da odgojitelj djeci (i sebi) da intonaciju prije početka igre, kako bi djeca znala početi pjevati u istom tonalitету. Najčešće se igra pet do sedam igara za redom, a svaka igra se ponavlja tri do četiri puta (Gospodnetić i Spiller, 2002).

Jedan od mnogih primjera aktivnosti igre s pjevanjem je igra Kako se što radi. Najprije se djeca poslože u formaciju vrste, na način da stvore dvije nasuprotne vrste. Prvi dio pjesme u kojem se govori kako se izvodi neka radnja („Ovako se ruke miju, ovako, ovako“) djeca jedne skupine izvode tako da šaljivo, odnosno krivo izvode tu radnju, a drugi dio pjesme pjeva i izvodi druga skupina i to tako da pokazuje pravilan način izvođenja te radnje („Nije tako, već ovako, ovako“).

2.4. Slušanje glazbe

Postoji aktivno i pasivno slušanje glazbe. Pasivno slušanje glazbe odvija se kad god je dijete izloženo nekom glazbenom poticaju. Dakle, kada njegovo djelovanje nije usmjereno na glazbu niti uvjetovano glazbom, ali je svejedno okruženo njome. Primjerice, ako u odgojnoj skupini odgojitelj upali radio dok djeca provode vrijeme u slobodnoj igri, ona će glazbu čuti i pasivno upijati iako nisu koncentrirana na nju. Pasivno slušanje glazbe se događa i u obiteljskom domu (npr. kad je upaljen TV ili radio), u shopping centru (reklame i pjesme na razglasu), itd. Takva aktivnost može biti korisna ako se glazba sluša u pravo vrijeme. Bez obzira što se dijete ne koncentrira na glazbu, onam u može pomoći da se opusti, da promijeni raspoloženje, uveseli ga ili potakne neku drugu emociju.

Aktivno slušanje glazbe je vrsta aktivnosti u kojoj dijete svjesno i namjerno sluša određenu glazbu, dopušta sebi da osjeti glazbu te vođen odgojiteljevim riječima i pokretima u cjelosti doživljava glazbeno djelo. Često se ova aktivnost povezuje s plesnim i likovnim izražavanjem. Djeci se pripremi materijal i prostor, daju im se upute (npr. „Slikaj onako kako čuješ“) i pusti se glazbeno djelo. Djeca zatim prate tempo i dinamiku glazbe i kroz likovnu umjetnost projiciraju svoj osobni doživljaj. Osim likovnog izražavanja, aktivno slušanje se povezuje i s pokretom, odnosno plesom. Prije samog puštanja glazbe djeci se treba dati nekoliko „savjeta“ poput: „Osjeti glazbu“, „Dopusti da glazba uđe u tvoje tijelo“, „Kreći se kako ti glazba

govori“. Poželjno je i korištenje aplikacija ili lutaka kojima djeca mogu manipulirati uz glazbu. Jedan od načina je i da odgojitelj unaprijed osmisli pokrete koje će djeci prezentirati i koje će oni ponavljati dok traje skladba. Važno je zapamtiti da se glazba ne smije naglo prekinuti. Ako odgojitelj procijeni da je glazba preduga može je polako stišavati, ali nikako odjednom ugasiti (Gospodnetić, 2015). Poanta ove aktivnosti je dati djeci priliku da se upoznaju s glazbom koju rijetko (ako uopće) čuju, a to je klasična glazba. Kroz aktivnosti poput aktivnog slušanja djeca doživljavaju glazbu, osjećaju ritam, tempo i karakter glazbe, razvijaju osjećaj za estetiku i kulturu te razvijaju senzibilitet sluha, a mogu se i upoznati s različitim instrumentima (povezivati instrument sa zvukom koji čuje u glazbenom djelu) (Manasteriotti, 1980). Aktivno slušanje glazbe najprije se izvodi u sjedećem položaju, da se djeca upoznaju s odabranom skladbom i prirodno se ljuljaju u ritmu melodije. Zatim se ustaju i odgojitelj im predstavlja pokrete koje će izvoditi tijekom slušanja glazbe. Ponovno se pušta glazba i djeca prate odgojiteljevu koreografiju. Slušanje se ponavlja nekoliko puta. Odgojitelj također može potaknuti djecu da sami osmisle pokrete ili zajedničku koreografiju.

2.5. Sviranje na samostalno izrađenim udaraljka i zvečkama

Manasteriotti (1980) govori kako sviranje udaraljki pomaže razviti slušnu osjetljivost te sposobnost razlikovanja zvukova i tonova kod djece rane i predškolske dobi. Sviranje instrumenata u predškolskoj dobi najčešće se koristi za doživljaj ritma i metra. Osim udaraljki i ostalih instrumenata iz Orffova instrumentarija, odgojitelji često potiču djecu na izradu vlastitih udaraljki i zvečki od raznih materijala. Djeca su ponosna na to što su sama izradila te se onda rado služe tim instrumentima. Jedan od takvih primjera su zvečke napravljene na način da se u plastičnu/metalnu kutijicu stavi sitan materijal poput kamenčića, riže ili kukuruza. Treskanjem te kutijice, materijal koji smo stavili unutra proizvodi zvuk kao zvečka. Kod takvih aktivnosti najvažniji dio je sviranje, a praćenje pjesme ili brojalice je manje važno (Gospodnetić, 2015). U igri s instrumentima, djeca testiraju njihove karakteristike, isprobavaju njihovu teksturu, oblik, težinu i način korištenja. Pokazalo se da takve aktivnosti pozitivno utječu na interes prema glazbi, uočavanje razlika između zvukova, dobre odnose među djecom u skupini, usvajanje tehnika sviranja, itd. (Denac, 2011).

3. DJEČJE GLAZBENO STVARALAŠTVO

Stvaralačka aktivnost je svaka ona aktivnost u kojoj dijete ima slobodu i mogućnost nešto stvoriti. Takva aktivnost nastaje samo onda kada se djetetu osigura kvalitetno okruženje, različit materijal, različite teksture, dovoljno vremena i poticaja za kreiranje nečeg novog. U tom procesu bitna je djetetova maštovitost koju odgojitelj ne bi smio ograničavati i stavljati u određene okvire i očekivanja. Improvizacija može biti jako korisna aktivnost jer daje djetetu mogućnost da osmisli vlastiti način kako će izraziti neku emociju ili događaj. Stvaralačke aktivnosti ne zahtijevaju poznavanje notnog pisma, već se one najčešće provode prema modelu i u skladu s nekom aktualnom temom (Šimunović i Svalina, 2015). Stvaralačko izražavanje najviše se razvija oko pete godine života, a do tada dijete pjevuši, pleše, glumi, proizvodi zvukove te je do pete godine života ovladalo osnovnim glazbenim sastavnicama. U procesu stvaranja ne treba se fokusirati na gotov proizvod, na točnost izvedbe i sl., već treba poticati spontanost i slobodu izražavanja kako bi se potaknula prirodna maštovitost i kreativnost djeteta. Prilikom glazbenog stvaralaštva dijete koristi sve svoje vještine koje je do tog trenutka usvojilo, tako će koristiti pjesmu, ples, i vještine iz nekih drugih područja (npr. likovne umjetnosti). (Vidulin- Obranić, 2013)

Odgojitelj nije aktivni sudionik u ovakvim aktivnostima, nego voditelj i motivator. Usmjerava djecu, ali ih istovremeno potiče da sami dođu do zaključaka, rješenja i da sami odrede smjer aktivnosti. Načini poticanja dječjeg stvaralaštva su slušanje glazbe uz likovno izražavanje, uzglazbljivanje brojalica, variranje tempa i dinamike u poznatoj pjesmi ili brojalici, pjevani govor, ritmizirani govor, samostalna izrada zvečki ili drugih instrumenata (Gospodnetić, 2015), improviziranje ili komponiranje riječi ili melodije, ozvučena priča, uglazbljivanje stihova te slušanje glazbe uz ples i/ili likovno izražavanje (Bačlija Sušić, 2018).

„Dječje stvaralaštvo treba njegovati i poticati tijekom cijelog obrazovanja kako bi u daljnjem školovanju došlo do punog izražaja bogatstvo stvaralačkog potencijala djeteta“ (Vidulin-Obranić, 2013. str. 49).

3.1. Poticanje glazbene kreativnosti

„Putem glazbene umjetnosti afirmiramo kritičko i estetsko promišljanje, promičemo stvaralački proces, čime utječemo na spoznajno-vrijednosni aspekt individue, odnosno na mogućnost njihove osobne nadogradnje i kulturnog

prosperiteta te promičemo kulturu življenja i vrijednost cjeloživotnog učenja i stvaranja“ (Vidulin-Orbanić, 2008, str. 101)

Postoji mnogo različitih opisa kreativnosti. Čudina Obradović (1990) objašnjava kreativnost kroz dva različita pojma – kreativnost kao stvaranje novih, originalnih djela te kreativnost kao osobina ili skup osobina koje omogućavaju produktivnost, inovativnost i stvaralaštvo. Huzjak (2006) navodi podjelu na „kreativnost s malim k“ i „kreativnost s velikim K“. U prvu kategoriju pripadaju kreativnost spontane aktivnosti (1-6 god), kreativnost usmjerene aktivnosti (7-10 god), kreativnost invencije (11-15 god) i kreativnost inovacije (16-17 god), a u drugu kategoriju pripada kreativnost stvaranja (18 god nadalje).

„Već pedesetak godina provode se brojna pedagoška i psihološka istraživanja tražeći odgovore na tri suštinska pitanja: kakva je priroda kreativnosti, može li se i kako kreativnost mjeriti i može li se i kako kreativnost poučavati, trenirati, odgajati.“ (Huzjak, 2006: 236).

Postoje četiri kategorije kreativnosti:

- kreativna osoba
- kreativni produkt
- kreativni proces
- kreativna okolina

Prva kategorija govori o kreativnim osobama. Sve osobe su kreativne u određenom opsegu. Svaka osoba ima potencijal za kreativnošću, ali ga treba potaknuti i aktivirati. Kreativni produkt znači originalnost i novost u stvaranju nečeg za cijelu okolinu. Način stvaranja kreativnog produkta naziva se kreativni proces, a kreativnu okolinu karakterizira odnos pojedinca (djeteta) sa svojom okolinom (obitelj, škola, kultura, običaji) (Somolanji i Bognar, 2008).

Kurikulumi predviđeni za odgojno-obrazovne ustanove (vrtiće i škole) usmjereni su prema konstruktivističkom načinu učenja. To znači da im je cilj potaknuti kreativno mišljenje i umjetničku slobodu kod djece. U tom procesu odgojitelji i učitelji nisu samo prenosioci infomacija, već je njihova uloga puno šira. Njihov zadatak nije dati djeci gotovo znanje, nego ih motivirati, pripremiti, voditi i s njima surađivati u rješavanju problema i razmišljanja iz više smjerova. Da bi se to postiglo, potrebno je znati organizirati prostor, odabrati materijale i audiovizualne poticaje, osigurati mogućnost pokušaja i pogrešaka te općenito pružiti djeci uvjete u kojima mogu sami

doći do određenih zaključaka. U tako organiziranom radu poželjno je i koristiti se modernom tehnologijom, koja nam može uvelike pomoći u pronalaženju ideja, izvora i primjera kreativnog mišljenja. (Webster, 1990).

Kalmar (1982) je proučavao utjecaj pjevanja i glazbenih aktivnosti na djecu u dobi od tri do četiri godine starosti. Tijekom promatranja djece koja su se bavila glazbenim aktivnostima i u usporedbi s djecom koja se nisu bavila glazbom, prva skupina djece je imala bolje rezultate na testovima kreativnosti, pokazivala je veći stupanj apstraktnog mišljenja te veću maštovitost u igri s lutkama. U kasnijim istraživanjima znanstvenici su se usmjerili na utjecaje drugih grana umjetnosti i znanosti na ljude, međutim glazba se pokazala kao najutjecajnije u razvoju kreativnosti. Što je veći broj aktivnosti koje uključuju glazbu, to je veća razina kreativnosti (Hamann, 1991). Hargreaves (2009) je svoje istraživanje temeljio na promatranju šestogodišnjaka koji su tijekom odrastanja imali mogućnost improvizacije u glazbenom obrazovanju i one koji su imali strogo određen način rada te nisu smjeli izraziti kreativnost u izvođenju aktivnosti. Zatim je tu djecu testirao s obzirom na fleksibilnost, originalnost, obujam i smisao u izvođenju glazbe. Rezultati su pokazali da ona djeca koja su imala mogućnost improvizirati pokazuju velike razlike u tim područjima, međutim nema dovoljno istraživanja na ovu temu koja bi potvrdila te rezultate. Glazbeno kreativna osoba je ona osoba koja iz poznate ili nepoznate glazbe (ili teksta) može stvoriti nešto novo, originalno, individualno i maštovito. Poticati glazbenu kreativnost znači dati djetetu potrebne uvjete za stvaranje nečeg originalnog. Primjerice, pustiti djetetu neku melodiju i tražiti od njega da u trenutku osmisli tekst, odnosno stihove, za tu melodiju. Na taj način može npr. ispričati neku priču prateći ritam glazbe koja svira. Ta aktivnost se može izvoditi i obrnuto (da određeni tekst dijete uglazbi kako želi). Osim toga, usmjeravanje djeteta da glazbu iskoristi kao poticaj za likovno izražavanje ili ples može utjecati na razvoj glazbene kreativnosti.

3.2. Osluškivanje, oponašanje i odgonetavanje zvukova

Zvuk je sve ono što čujemo. Zvukovi mogu biti šumovi ili tonovi, a njihovi izvori mogu biti prirodni ili umjetni. Šumovi su zvukovi neodređene frekvencije, odnosno nepravilnog titranja. Pod prirodne izvore šumova ubrajamo šum koji stvara

vjetar, šum lišća, grmljavine, kiše, itd. Pod umjetne izvore šumova ubrajamo zvukove koji nisu prirodni poput zvuka bušilice, škripanje automobilskih guma, zvuk motorne pile, usisavača, itd. Tonovi su zvukovi određene frekvencije, a u njih spadaju cvrkut ptica, zvuk crkvenih zvona, zvuk nekog glazbala (sviranje po žicama harfe, udaranje u bubnjeve). U radu s djecom zvukovi se mogu iskoristiti na razne načine – pomoću zvukovne priče, stvaranjem i osluškivanjem zvukova, oponašanjem i prepoznavanjem zvukova.

Za stvaranje i identificiranje zvukova odgojitelju i djeci može poslužiti bilo koji predmet iz sobe dnevnog boravka ili iz vanjskog prostora vrtića. Iste te zvukove djeca mogu pokušati prepoznati na način koji odgojitelj odabere, a da je djeci zanimljivo i zabavno. Primjerice, sva djeca sjednu u krug i jednom djetetu odgojitelj stavi maramu oko očiju. To dijete ima zadatak prepoznati zvuk koji odgojitelj stvori s predmetima u sobi (npr. lupkanje o metalnu zdjelicu). Zatim se djeca mogu izmjenjivati u tome tko će prepoznavati, a tko stvarati zvukove. Još jedan od načina za raspoznavanje zvukova je da se djeci puste razni prirodni i umjetni zvukovi jedan po jedan te da ih oni pokušaju identificirati.

Za aktivnost oponašanja zvukova odgojitelj se može poslužiti aplikacijama ili lutkama koje djeca mogu „oživjeti“ imitirajući zvuk koji taj predmet ili životinja proizvodi. Ako im odgojitelj, primjerice, pokaže lutku ili aplikaciju psa, djeca bi se trebala glasati poput psa. Isto tako ako im pokaže aplikaciju kišnog oblaka, djeca bi trebala oponašati zvuk kiše.

3.3. Pjevani govor

Ova aktivnost provodi se na način da odgojitelj i djeca razgovaraju pjevanim govorom. Može se provoditi kratko, primjerice kao jutarnja aktivnost u krugu kada djeca pričaju kako su proveli vikend, a odgojitelj se može odlučiti i na druge varijante poput pričanja priče pjevanim govorom, u obliku dozivanja djece (primjerice „Tko se hoće igrati“). Neki od ciljeva ove aktivnosti su usvajanje teksta, usvajanje i reproduciranje pjesme ili brojalice, razvoj ljubavi prema zajedničkom pjevanom govoru te poticanje emocionalnog, intelektualnog i tjelesnog razvoja djeteta. U izražavanju glasom, govorom i pjevanjem razvija se djetetova individualna

kreativnost. Djeca su u početku ovakve aktivnosti obično zbunjena, ali ih intrigira takav način razgovora i uglavnom se brzo sami uključe u razgovor.

Kao temeljna motivacijska aktivnost koristi se priča putem koje se primjerice želi izazvati suosjećanje kod djeteta kao, primjerice kada je lik u priči bolestan i treba pomoć djece, ali djecu može čuti samo ukoliko koriste pjevani govor. Poticaj na pjevani govor može biti i neka djeci poznata brojalica, na način da je odgojitelj započne, a djeca završe („En ten tini, savaraka..“ zatim djeca dovrše stih pjevanim govorom).

Aktivnost pjevanog govora se rjeđe koristi u usporedbi s ostalim glazbenim aktivnostima. U igri djeca često pjevuje, isprobavaju različitu visinu i glasnoću govora, izgovaraju riječi na različite načine i općenito se „igraju“ svojim glasom. Ova aktivnost im omogućuje testiranje svog glasa, ali i svoje melodičnosti. Kroz pjevani govor se može istaknuti glazbeno nadareno dijete, primjerice u situaciji da po sluhu imitira ritam govora odgojitelja. Djeca pjevani govor najčešće koriste u ruganju, zadirkivanju ili svađanju, kada žele nešto naglasiti.

3.4. Ritmizirani govor

Element ritma u glazbi privlači djecu od najranije dobi. Već kao novorođenčad djeca pozitivno reagiraju na pljeskanje ili lupkanje u ritmu. Često ih ritam i umiruje, osim što potiče veselje i motivira na vlastitu ritmičku aktivnost. U glazbenim aktivnostima ples ili kretanje na neku pjesmu ili brojalicu uvelike pomaže u razvoju osjećaja za ritam. Ritmizirani govor djeci nije toliko prirodan kao pjevani govor, a definira se kao razgovjetan izgovor slogova tako da se točno čuje njihova duljina (Manasteriotti, 1981). Neki od ciljeva ove aktivnosti su poticanje glazbenog stvaralaštva, razvoj komunikacije kroz aspekt umjetnosti, eksperimentiranje s umjetničkim sredstvima (npr. pokretom, predmetima, instrumentima) te razvoj osjećaja za ritam kao i drugih glazbenih sposobnosti. Ako odgojitelj odluči povezati ritmizirani govor s pokretnom aktivnošću, tada može djeci dati neke lakše predmete, lutke, igračke, loptice ili instrumente (drvene štapiće, metalne trokutiće, šušlave vrećice,...). Važnost ove aktivnosti je što potiče dijete na usvajanje metra i ritma, potiče izgovaranje, razvija slušnu percepciju, dopušta izražavanje i regulaciju emocija te utječe na bogaćenje vokabulara.

Primjer ritmiziranog govora bila bi brojilica „Jedan, dva, do neba“ u kojoj rima daje ritam cijeloj aktivnosti – i izgovoru i pokretu ako se izvodi uz kretanje. Ovakva vrsta aktivnosti najčešće se koristi kroz recitacije ili brojalice kako bi se dala uputstva ili podijelile uloge prije neke aktivnosti. Pokreti karakteristični za izvođenje uz ritmizirani govor su stupanje, pljeskanje, ljuljanje, davanje predmeta iz ruke u ruku u krugu, lupkanjem (npr. šakama o stol).

3.5. Tjeloglazba

Tjeloglazba ili body percussion je umjetnost sviranja po tijelu (udaranjem po tijelu) tako da se proizvode različite vrste zvukova (Romero Naranjo, 2013). Tjeloglazba je jedna od pokretnih glazbenih aktivnosti koja se često provodi u vrtićima. Izvodi se tako da dijete svira po svom vlastitom tijelu u ritmu pjesme koju sluša ili pjeva. Ljudsko tijelo i glas su najstariji glazbeni instrumenti. Čovjek spontano reagira na glazbu naglašenog metra (lupkanje nogama o pod, pucketanje prstima, pljesak dlanovima, lupkanje po koljenima, zviždanje, mljackanje), tako i djeca prirodno brzo shvaćaju kako funkcionira tjeloglazba. Ova vrsta aktivnosti može se koristiti uz bilo koje pjesme, brojalice, i recitacije s naglašenim ritmom. Cilj tjeloglazbe je stimulacija mozga pomoću ritma, a ne učenje nota i njihovog trajanja.

Poznati plesovi koji uključuju tjeloglazbu su Esku dantza i Flamenco koji potječu iz Španjolske, Schuhplattler iz južne Njemačke te hambone ili juba ples. Hambone je stil plesa u kojem se koristi koračanje, pljeskanje, tapšanje ruku, nogu, obraza i prsa. U početku njegovoga nastajanja, taj ples se izvodio samo sviranjem ritma, a tek kasnije, sredinom 19. stoljeća, dodani su mu glazba i tekst te se ples počeo javno izvoditi (<https://www.britannica.com/art/juba-dance>, posjećeno 08.08.2019.). Esku dantza se izvodi u formaciji kolone, na način da djeca stoje u dvije nasuprotne kolone i izvode ples. Pritom se koriste rukama te sviraju ritam s obzirom na melodiju koja im je puštena u pozadini. Kada se melodija mijenja, mijenja se i brzina plesa. S vremenom ples postaje sve kompleksniji i teže ga je izvoditi (<http://aunamendi.euskotikaskuntza.eus/en/esku-dantza/ar-41411/>, posjećeno 08.08.2019.). Flamenco je ples karakteriziran snažnim ritmičkim tonom, izražajnom pjesmom i strastvenim stilom plesa (odnosno „toque“, „cante“ i „baile“). Osnovni element Flameca je pjesma koja se može izvoditi na tri načina: „cante jondo“, „cante intermedio“ i „cante chico“.

Stilovi izvođenja razlikuju se u ritmu i strukturi akorda (ponekad dijele isti ritam, ali se onda razlikuju u naglašavanju i emocionalnosti sadržaja), a mogu ih izvoditi žene i muškarci, bez pratećih vokala (<https://www.britannica.com/art/flamenco>, posjećeno 08.08.2019.). Schuhplattler je vrsta narodnog plesa koji se sastoji od pokreta osmišljenih po uzoru na ponašanje tetrijeba tijekom udvaranja (tetrijeb tijekom udvaranja pleše u krug, maše krilima i proizvede karakteristične zvukove). Plesači Schuhplattlera pokušavaju imitirati te pokrete. Ovaj ples pripada Bavarskim plesovima s najviše karaktera. Naziv Schuhplattler proizlazi iz jednog karakterističnog pokreta u kojem plesač dlanom („platt“) udara u džon cipele („schuhe“). (<http://www.schwuhplattler.de/geschichte.en.html>, posjećeno 08.08.2019.)

Emile Jacques-Dalcroze bio je jedan od prvih glazbenih pedagoga koji je u obrazovanje glazbenika uveo ples, odnosno spoj glazbe i pokreta. Kroz svoj glazbeno-pedagoški rad je koristio osnove tjeloglazbe kao sredstvo izražavanja. Na taj način je htio produbiti svijest o glazbenim ritmovima i ukazao na mogućnost stvaranja veze između mozga i tijela. Svoje učenike je podučavao kako pokazati vrijednosti nota pomoću pokreta ruku, stopala i cijelog tijela. Pokazalo se da njegove vježbe utječu na poboljšanje sluha i doprinose kvaliteti izvedbe koreografije. Taj način poučavanja naziva se Dalcroze metoda, a njen glavni cilj je poticanje glazbenog izražaja i razvoj kreativnosti umjetnika. Od samog početka u vježbe su uključene promjene tempa i dinamike, što potiče osobe da prepoznaju ritam u glazbi i postanu svjesni pokreta svog tijela. Ova metoda dakle nastoji izbjeći stereotipne i mehaničke pokrete, a potaknuti individualnost i raznolikost (Juntunen, 2016).

Promatrajući utjecaj tjeloglazbe na djecu, uočeno je da ta aktivnost poboljšava koncentraciju kod djece, stoga se potiče odgojitelje i učitelje da se služe tom metodom u svom radu. Jedan od ciljeva tjeloglazbe je povećanje povezanosti između različitih dijelova tijela (npr. poboljšanje motoričkih sposobnosti poboljšanjem veze između mozga i udova). Ova aktivnost se većinom izvodi u grupama, što utječe na razvoj socijalnih vještina kod djece (Ahokas, 2015).

3.6. Variranje tempa, dinamike i karaktera u poznatoj pjesmi ili brojatici

Brojalice se ubrajaju u vrstu aktivnosti ritmičkog govora, ali je i vrsta glazbe jer ima svoj glazbeni oblik, ritam i druge elemente osim melodije i harmonije. Brojalice najčešće služe za razbrojavanje i dijeljenje uloga za određenu igru. Djeca pritom prirodno koriste metar i ritam, što treba primjetiti i njegovati te dalje razvijati kroz druge aktivnosti. Izvođenje pjesme ili brojalice u metru može se izvoditi pljeskanjem (ispod noge, iza leđa i ispred tijela, na lijevoj strani pa na desnoj), tapkanjem nogama o pod, pucketanjem prstima, itd. Kako bi se kvalitetno provela ova vrsta aktivnosti, djecu treba motivirati da mijenjaju glasnoću i brzinu izgovora. Primjerice, jednom se brojatica može izgovarati uz pljeskanje i glasan govor, zatim šapatom i pucketanjem prstima. Isto tako, mogu sporo koračati i izgovarati slog po slog brojalice, a u drugom izvođenju brzo hodati i brže izgovarati tekst.

Slično je kad se radi o pjesmi. Djecu treba poticati da tekst pjesme izgovaraju brzinom i u ritmu koji odgovara tematici pjesme. Tako se, primjerice, pjesme „Gdje je onaj cvijetak žuti“ i „Pokraj peći maca prela“ neće izvoditi na isti način niti izgovarati istom brzinom i glasnoćom. Pri izvođenju pjesmica važno je napraviti dobar uvod u aktivnost, kako bi se stvorila ugodna atmosfera. Kako bi približili promjenu tempa, dinamike i karaktera djeci, vodimo ih tako da se kretanje objasni na njima jasan način. Ako damo djeci uputu da pjevaju kao kornjače ili puževi, to znači sporo i rastegnuto. Nasuprot tome, motivacija na brže izgovaranje teksta može biti usporedba pjevanja s pčelama ili pticom trkačicom. Također, ako damo djeci uputu da pjevaju kao pospani lav, to bi značilo dubok glas i usporeno izgovaranje.

Ovi načini glazbeno-stvaralačkog izraza djeteta ujedno odgovaraju i različitim načinima koji se provode u radu s djecom pri upoznavanju i usvajanju pjesme ili brojalice gdje se nastoji djetetu na različite načine, kroz igru, olakšati usvajanje nove pjesmice ili brojalice.

3.8. Uglazbljivanje poznatog teksta i osmišljavanje teksta za poznatu melodiju

Ova aktivnost najčešće se spontano događa kod djece u dobi od četiri do šest godina. Dijete izmišlja melodiju za riječi koje se rimuju ili za neki tekst koji zna – recitaciju, brojalicu, rugalicu, zagonetku, itd. Najbolji poticaj za ovu aktivnost je čitanje ritmiziranih (muzikalnih) stihova na glas. Tekst je osnova u ovoj aktivnosti, makar bio besmislen. Može se izvoditi na način da odgojitelj čita po nekoliko stihova, a zatim djeca ponavljaju pojedinačno ili skupno. Ova aktivnost može se usmjeriti i kao dramska aktivnost, tako da se djeci objasni tko je kompozitor ili glazbenik, što on radi te ih potaknuti da oni budu glazbenici i osmisle melodiju na neki tekst (uglazbe ga). S druge strane, može im se pustiti skladba ili instrumentalna melodija i potaknuti ih da osmisle tekst koji bi pristajao toj melodiji.

Važnost ove aktivnosti je razvoj glazbenih sposobnosti, glazbenog stvaralaštva, samopouzdanja, poticanje na timski rad, razvoj motoričkih vještina, poticanje kreativnosti te bogaćenje vokabulara.

3.9. Sviranje na instrumentima Orffovog instrumentarija, aktivnost „Mali orkestar“

„Razdoblje ranog djetinjstva je ključno za korištenje tijela kao glazbenog instrumenta na brojne načine i za različite vrste glazbe. Pravi glazbeni instrumenti, tada naprosto mogu postati jednostavni produžeci i pojačanje mogućnosti tijela da se glazbeno izrazi“ (Lewinowitz, 2003).

Aktivnost počinje tako da odgojitelj najprije odabire pjesmu uz koju će svirati zajedno s djecom. Djeci se daju instrumenti i upute o tome koji instrument svira u koje vrijeme. Primjerice, jedan dio djece dobije drvene štapiće, jedan dio dobije zvečke, a jedan dio djece plješće rukama. Postoje i mnoge opcije za samostalnu izradu instrumenata, što može biti dobra uvodna motivacijska aktivnost. Ako djeca nisu upoznata s ovim načinom upoznavanja i usvajanja pjesme, poželjno je u početku koristiti njima poznatu pjesmu. Nakon podjele uloga i objašnjenja kada koji dio djece svira, kreće aktivnost. Tijekom aktivnosti može se mijenjati dužina sviranja neke skupine kao i dinamika, npr. djeca s drvenim štapićima sviraju tiho do pola pjesme,

zatim glasnije, a djeca koja plješću rukama najprije sviraju glasno, a onda tiše. Neki od ciljeva ove aktivnosti su poticanje djetetove mašte i kreativnosti, istraživanje različitih zvukova i instrumenata, razvoj suradničkih odnosa i razvoj glazbenih sposobnosti, stoga se ova aktivnost može isto tako ubrojiti u glazbene i glazbeno-stvaralačke aktivnosti.

3. 10. Ozvučena priča

Ozvučena priča je vrsta audio priče ili ispričane priče koja je obogaćena različitim zvukovima. Primjerice, ako se u tekstu priče navodi šetnja šumom, u pozadini će se moći identificirati zvukovi šuškanja lišća i pjeva ptica. Djecu možemo pripremiti na slušanje priče uz upute da zatvore oči, namjeste se u položaj koji im odgovara i dok priča ne završi treba održati tišinu. Tijekom prvog slušanja priče možemo pustiti djecu da slušaju tekst i uživaju u priči kao cjelini, a nakon toga ih potaknuti da oponašaju zvukove pojava, životinja, i sl. koji se pojavljuju u priči na različite načine. Uz to, ukoliko se radi o audio priči njihovu pažnju je potrebno usmjeriti na identificiranje zvukova: „Što se čulo kada je vjetar puhnuo?“, „Kakav je to bio zvuk na kraju priče?“

Važnost ove aktivnosti je u tome što dijete razvija sposobnost koncentracije i pamćenja, odnosno praćenja tijeka priče kako bi u pravo vrijeme oponašali pojavu, životinju i sl.. Istovremeno se potiče senzibilitet za određene šumove i tonove. Ako djetetu priča bude pamtljiva i ostane mu u sjećanju, zvukove iz te priče prepoznat će i u stvarnom životu. Primjerice, ako priča govori o liku koji ide kroz šumu, pritom hoda po lišću koje šušta, začuje huk sove ili pjev ptice, te zvukove će dijete lako prepoznati u svojoj svakodnevici.

4. DOBROBITI I DOPRINOS GLAZBENIH AKTIVNOSTI DJETETOVU CJELOVITU RAZVOJU

Glazba je oduvijek u ljudima poticala pozitivne emocije, popravljala raspoloženje i davala slušateljima mogućnost umjetničkog izražavanja. Provedena su istraživanja koja prate reakcije nerođenog djeteta na glazbu koju majka sluša. Primjećeno je da se dijete aktivnije kreće, a i da jače udara nogama kada čuje glazbu

koja mu se ne sviđa. Jedan od rezultata tog istraživanja je pokazao da rođena djeca prepoznaju glazbu koju su slušali u prenatalnom razdoblju (Vrbanić, 2008). Prilikom izlaganja djeteta glazbi treba obratiti pažnju na to da odaberemo onaj oblik bavljenja glazbom koji je primjeren djetetovim sposobnostima, kao i njegovoj dobi. Primarni način za uvođenje djeteta u svijet glazbe trebao bi biti učenjem kroz igru (Lehmann, Sloboda i Woody, 2007).

Umjetnički odgoj je bitan dio razvoja djeteta jer obuhvaća doživljaj, opažanje, razumijevanje, procjenu i stvaranje umjetničkih djela. Razvojem tih mogućnosti omogućavamo djetetu da izrazi svoje emocije i dojmove na različite načine – likovno, glazbeno, govorom i pokretom. Treba imati na umu da se zajedno s djetetom razvija i njegov osjećaj za estetiku, stoga je važno umjetničkim aktivnostima pristupiti oprezno i stručno (Vidulin, 2016). Redovitim mijenjanjem ili proširivanjem aktivnosti te njihovim ponavljanjem u različitoj dobi, djetetu omogućavamo da ponovo percipira i estetski procijeni neku umjetničku formu. Dakle, djetetu neka pjesma ili igra može biti interesantna u dobi od dvije godine, ali će do svoje četvrte godine možda promijeniti mišljenje. Isto tako nešto što ga nije zanimalo dok je bilo mlađe, moguće je da će mu privući pažnju nekoliko mjeseci ili godina kasnije. Odabirom pravih aktivnosti, već u predškolskoj dobi glazba je pokretač razvoja svih sposobnosti djece – kognitivnih, motoričkih, afektivnih i kreativnih (Leithwood, Fowler, 1971). Umjetničke aktivnosti (glazbene i likovne) pomažu odraslima da potpuno uđu u svijet svakog djeteta i potaknu ga na slobodno stvaralaštvo. Djeca pozitivno reagiraju na zvukove klasične instrumentalne glazbe, što nam daje do znanja da bi se takva glazba trebala uvesti kao dio glazbenog odgoja u predškolskim ustanovama (Marić, 2014).

„Putem glazbene umjetnosti afirmiramo kritičko i estetsko promišljanje, promičemo stvaralački proces, čime utječemo na spoznajno-vrijednosni aspekt individue, odnosno na mogućnost njihove osobne nadogradnje i kulturnog prosperiteta te promičemo kulturu življenja i vrijednost cjeloživotnog učenja i stvaranja“ (Vidulin-Orbanić, 2008, str. 101)

Watson (2012) utjecaj glazbe opisuje kao neograničenu moć koja motivira slušatelja, mijenja njegovo raspoloženje, potiče kreativnost i maštu te služi kao sredstvo izražavanja. Ako djeci damo priliku (roditelji kod kuće, odgojitelji u vrtiću, a učitelji u školi) da se izraze kroz glazbu, pomoću glazbenih igara i aktivnosti, možemo identificirati darovitu djecu. Jedno od istraživanja je pokazalo da odgojitelji darovitu djecu prepoznaju u području glazbe u samo 29,7% slučajeva (Sindik i Elez, 2011).

Važnost izlaganja djece glazbi leži i u dokazima raznih istraživanja koja navode da djeca koja čitaju note i redovito vježbaju sviranje nekog instrumenta pokazuju znatno bolje sposobnosti snalaženja u prostoru, verbalne i matematičke vještine te izraženu kreativnost (Belajec, 2014). Dijete ima prirodnu potrebu za stvaranjem. Važniji im je način na koji nešto rade, odnosno proces stvaranja, nego sam produkt ili učinak. Promatrajući ih u slobodnoj igri možemo ih zateći kako pjevuše poznatu melodiju ili izmišljaju tekst za tu istu melodiju (Gospodnetić, 2011).

„Glazba kao medij svojim pozitivnim utjecajem na stanje duha tijela omogućava otkrivanje djetetovih doživljaja, pokreta i misli“ (Marić, 2014, str. 16).

„Ne treba poticati dijete da pjeva popularne zabavne ili narodne pjesme za odrasle, iako to izaziva veselo raspoloženje odraslih slušalaca. Takve su pjesme naporne za djecu, oštećuju njihove glasnice, a neshvatljivim sadržajem i riječima opterećuju njihovo pamćenje“ (Manasteriotti, 1973, str. 7)

Glazba utječe na razvoj djeteta u cjelosti. Pomaže mu u razvoju inteligencije, sposobnosti čitanja, kreativnih sposobnosti, ali i u razvoju socijalnih vještina i interakcije s okolinom. Istraživanja su pokazala da su djeca s kojom se rade pokretne glazbene vježbe (npr. ples, ritmizirani pokreti, sviranje pomoću udaraljki) općenito vještija u odnosu na svoje vršnjake. Ako se djeci u predškolskom razdoblju izlaže glazbenim aktivnostima, to će utjecati na brže i točnije svladavanje problema s kojima se susretne (Leithwood, Fowler, 1971). Dijete koje je aktivno uključeno u glazbene aktivnosti, s vremenom će, osim glazbenih sposobnosti, unaprijediti svoje komunikacijske vještine, vizualnu i auditivnu percepciju, slušnu diskriminaciju, kognitivne procese (pamćenje, zapažanje, mišljenje i djelovanje), grubu i finu motoriku te kreativnost i apstraktno mišljenje. Pjevanje i sviranje daju djetetu mogućnost da osjeti uspjeh, da svlada nastup pred drugima (pobjeđivanje treme i rješavanje stresa) (Belajec, 2014).

Znanstvenici Instituta za učenje i znanost mozga sveučilišta u Washingtonu proveli su prvu studiju na djeci u dobi od 9 mjeseci. Eksperiment je uključivao 39-ero djece koja su bila 12 puta izložena igrama u trajanju od 15 minuta zajedno sa svojim roditeljima. Roditelji su sjedili u grupama s djecom i vodili ih kroz zadane aktivnosti. Jedan dio djece (njih 20-ero) je bilo dodijeljeno glazbenim grupama i eksperimentu kroz odabrane dječje pjesmice, dok su roditelji istovremeno udarali trotaktni ritam. Ostatak djece iste životne dobi igralo se kockama, autićima i drugim igračkama koje su zahtijevale koordinirane pokrete bez glazbe. Pri promatranju osobita pozornost bila

je umjerena na pomicanje djece u cilju usvajanja glazbenog ritma. Tjedan dana nakon eksperimenta obitelji su se vratile u laboratorij i prošli kroz analizu auditivnog i prefrontalnog korteksa. Kao rezultat utvrđeno je da su kod djece prve skupine (koja su bila izložena glazbenim aktivnostima) prisutne jače moždane reakcije na promjenu ritma, za razliku od druge skupine djece (koja su bila izložena neglazbenim aktivnostima) (Bedić, 2016).

Jedan od najboljih primjera pozitivnih učinaka glazbe je znanstvenik Einstein, koji je ujedno bio i vrhunski violinist ². Provedena istraživanja o dobrobitima pjevanja za zdravlje čovjeka dala su mnoge pozitivne ishode od kojih su neki: psihofizička relaksacija, osjećaj sreće, redukcija stresa, poboljšanje pamćenja i učenja, povećanje osjećaja samopouzdanja, osjećaj terapijskog djelovanja kod dugotrajnih psiholoških problema, razvijanje osjećaja svrhovitosti, povećanje energije i motivacije za svakodnevne obaveze (Hallam, 2010).

Cjelokupna glazbena aktivnost koju osmislimo i organiziramo za dijete (poticajno okruženje, dovoljno prostora i opcija za izražavanje, pažljivo odabrano glazbeno djelo) utječe na njegove emocije, osjećaj sigurnosti, raspoloženje i odnos prema glazbi. Glazba može potaknuti dijete na kretanje, izražavanje pomoću scenske lutke, može potaknuti maštu, razigrati dijete, ali i umiriti ga. Glazbene aktivnosti sadrže ponavljanje stihova, ritmički i pravilan izgovor glasova i pamćenje stihova i pokreta, a sve to pozitivno utječe na cjeloviti razvoj pojedinca (Zajčić, 2005).

BAPNE metoda je metoda putem koje korištenje tjeloglazbe pozitivno utječe na fizički, mentalni i socijalni razvoj pojedinca, odnosno ima terapijski učinak. Osoba stječe svijest o svome tijelu, razvija kontrolu svojih pokreta, poboljšava joj se koncentracija, percepcija i pamćenje, a istovremeno poboljšava odnose prema svojoj okolini. Korištenje ove metode također utječe na razvoj osobe u cjelosti, na njeno samopouzdanje, osobnost i komunikaciju (Romero Naranjo i sur, 2013).

Psihologija glazbe kao grana psihologije bavi se područjem glazbe tako što istražuje kako ljudi doživljavaju glazbu, kako je stvaraju i integriraju u svoje živote te kako glazba utječe na ljudski mozak, emocije, raspoloženje i socijalizaciju. (Radoš, 2010). Provedena su razna istraživanja koja su pokazala da glazba ima velik utjecaj na razvoj mozga pojedinca. Naime, istraživači su uz pomoć magnetske rezonance i

²<https://www.index.hr/mame/clanak/glazba-osnazuje-djetetov-mozak-na-9-razlicitih-nacina/809561.aspx>, posjećeno 27.07.2019.

drugih aparata uspoređivali mozak osobe koja se ne bavi glazbom i osobe koja se aktivno bavi glazbom, odnosno pohađa glazbenu školu. Rezultati su pokazali da mozak osobe koja je izložena glazbenom obrazovanju ima jače neuronske veze, više sivih stanica te brže procesira informacije. Testiranje ispitanika ovog istraživanja bila je vidljiva razlika u kvocijentu inteligencije, sposobnosti pamćenja, sposobnosti zapažanja i koordinacije (osobe koje se bave glazbom imale su znatno bolje rezultate). Također, dokazan je vrlo brz razvoj mozga kod osoba koje su sudjelovale u nekom obliku glazbenog obrazovanja samo dvadeset dana³. Dugoročnim promatranjem djece došlo se do zaključaka da glazbeno obrazovanje kod djece poboljšava i fonološke vještine, utječe na brže savladavanje čitanja, razvoj vokabulara i općenito značajno bolji cjelokupni razvoj (Moreno, 2009).

4.1. Dobrobiti i doprinos glazbe djetetovom govoru

„Razvoj govora predškolskog djeteta podrazumijeva formiranje i razvoj fonetskog sluha tj. sposobnosti razlikovanja glasova govora, artikulacije, vokabulara, gramatičkog oblikovanja govora i smislenog govornog izražavanja“ (Popov, 2010., str. 211).

Istraživanja su dokazala da razvoj govora djeteta počinje od usvajanja ritma i pjevanja. Dijete usvaja ritam na razne načine – kroz igru prstima, koračanjem, izgovaranjem riječi, brojalicama i pokretnim igrama. Usvaja ga i promatrajući svoju obitelj te na taj način prima njihov ritam, a u dobi od 4 godine nadalje postupno oblikuje svoj osobni ritmički izričaj (Šmit, 2001). Velički (2006) govori o povezanosti pokreta s razvojem govora. Prirodni pokreti djece (micanje ruku, nogu, prstiju, cijelog tijela) šalju impulse u dječji mozak, utječući direktno na centar govora u mozgu. Govor je ritmički određen. Ono što su u melodiji tonovi, to su u govoru glasovi. Razlikujemo ih po visini, a njihovu izmjenu prepoznajemo kao ritam. Govor nastaje jedino ako postoje dobri biološki, sociološki i psihološki uvjeti. Kvalitetno okruženje i poticajna okolina pridonosi razvoju dječjeg mozga, poboljšava njegove mogućnosti oponašanja te svijest o tome je li neka osoba ili predmet koji dijete voli prisutan ili odsutan (Guberina, 2010).

³ Navedena istraživanja opisana su u članku naslova *The Benefits of Music Education*, objavljenog od strane The Royal Conservatory of Music 2014. godine. Članak je dostupan na poveznici: https://www.rcmusic.com/getmedia/443b86ec-47ce-44b7-97e8-4860ffd91335/RCM_MusicEducationBenefits.aspx

U radu sa slušno oštećenom djecom koristi se verbotonalna metoda čij je osnovni cilj razvoj govora u kojem će biti zastupljene sve strukturalne sastavnice govora. „Da bi olakšao produkciju govornih glasova, verbotonalni sistem koristi govorne strukture koje se temelje na ritmu brojalica i na tjelesnom ritmu.“ Djeci sa slušnim oštećenjima glazbene stimulacije omogućavaju govornu percepciju kroz razne postupke (Šmit, 2001) :

- igre ritmova koriste ritam iz dječjeg glasanja, krikova i tepanja, što budi prirodni osjećaj za ritam čak i kod manje glazbeno nadarene djece. Cilj igara ritmova je uvesti dijete u svijet ritmova, potaknuti spontani izraz kod djeteta i ispitati fonetske, ritmičke i motoričke mogućnosti djeteta.
- slogovi u ritmu brojalica služe kao uvod u igru. Brojalice imaju svoja pravila koja se moraju poštovati kako bi igra uspjela. Ritam u brojalicama je toliko izražen da melodija nije potrebna. Aktivnost upoznavanja, usvajanja i ponavljanja brojalica se smatraju vrijednima u radu s djecom sa slušnim oštećenjima upravo zato što se temelje na ritmu, a ne na melodiji.
- pjevana brojalica je doslovno pjevani oblik neke brojalice, a odabir brojalice ovisi o dobi djeteta i glasu koji obrađujemo.
- korekcija glasova ovisi o vrsti pogreške u govoru djeteta, a provodi se promjenom ritma određene glazbene strukture (za pogreške s obzirom na napetost), promjenom intonacije (također za pogreške vezane uz napetost), pjevanim glasom (za pogreške s obzirom na intenzitet glasa i vrijeme percepcije) i promjenom intenziteta.
- uvođenje riječi ili rečenica u brojalicu je početak stimulacije pretvaranja glazbe u govor, odnosno transformacija glazbenog ritma prema govorenom.

Osnovna razdoblja govornog razvoja su predverbalno i verbalno razdoblje. Predverbalno razdoblje služi za stvaranje preduvjeta za kasniji razvoj govora i jezika. Prvo djetetovo glasanje (krik) je sponatno i znak je ugone, odnosno neugode. Slušanje je od velike važnosti za razvoj govora, kao i interakcija s odraslima u kojoj dijete dobiva priliku da odgovori ili se izrazi. Predverbalni razvoj znači i stjecanje kontrole nad visinom i intenzitetom glasa, zatim i izgovorom. Do kraja predverbalnog razdoblja dijete bi trebalo ovladati navedenim funkcijama, kao i kontrolom intonacije i ritma svog glasa. Verbalno razdoblje počinje oko prve godine djetetovog života. Djetetove prve riječi obično su dvosložne, najčešće imenice. Vokabular im je dosta ograničen, ali volja za govorom je velika. Krajem druge godine života dijete oblikuje prvu rečenicu, najčešće od nekoliko riječi, s time da naglašava samo ono što je bitno za

poruku koju želi poslati. Ta pojava se naziva telegrafski govor. U dobi od otprilike tri i pol godine dijete rabi sve vrste riječi, ima prilično širok vokabular, izgovara rečenice od tri i više riječi te smišlja priče. Tijekom četvrte i pete godine dijete počinje postavljati mnoga pitanja za koja je važno da im roditelji odgovore kako bi zadovoljili njihovu potrebu za znatiželjom i istraživanjem. U šestoj godini počinje usvajanje gramatičkih pravila, a do devete godine završava artikulacija i automatizira se korištenje morfoloških i sintaktičkih pravila u govoru. Vokabular i kultura govorenja razvijaju se tijekom cijeloga života (Starčević, 2004).

Glazbene sastavnice (ritam, melodija, dinamika i tempo) možemo povezati s govorom. Glazbeni ritam je pravilna izmjena zvukova koji stvaraju glazbene forme i poruke. On može postojati sam, ali glazba ne može postojati bez ritma. Svaki izgovoreni glas je spoj trajanja, napetosti i intenziteta, kao i ritam. Primjerice, za glas P je karakteristična izmjena kratkih osminki i osminki s pauzom, dok je za glas M karakterističan potpuno drugačiji ritam jer je izgovor tog glasa dulji od glasa P. Melodija pomaže u razvoju osjećaja za promjenu visine glasa. Pjevani glas daje djetetu zvučnu stimulaciju koja mu može pomoći u razvoju percepcije ritma i osjećaj za promjenu visine i tona glasa. Dinamika, odnosno glasnoća glazbe, odgovara intenzitetu u govoru. Slušanje tonova različite dinamike pomaže u raspoznavanju nečijeg govora (tiho i glasno). Kod djece oštećenog sluha najčešće se javljaju dvije kontrastne govorne navike – ili preglasan ili pretih govor. Tempo predstavlja brzinu izvođenja glazbe, a u govoru odgovara vremenu izgovora. Ovisno o tome pričamo li tiše ili glasnije, mijenjamo i vrijeme koje nam je potrebno za izgovor rečenice. Ako razgovaramo sa slušno oštećenim osobama, treba obratiti pažnju na to koliko im je vremena potrebno da nas razumiju (Šmit, 2001).

4.2. Dobrobiti i doprinosi glazbe razvoju motoričkih sposobnosti djeteta

Pokretne igre su dio glazbenog odgoja u predškolskim ustanovama. Već od jasličke dobi djeci se prezentiraju malešnice, igre prstima, igre u kojima je potrebno pljeskati dlanom o dlan, igre koje sadrže koračanje, skakanje, čučanje i trčanje. Sve te aktivnosti utječu na razvoj djetetovih motoričkih sposobnosti kao i na njegovo snalaženje u prostoru. Odgojitelj mora odabrati glazbu koja odgovara aktivnosti koju

je osmislio, ali i dobi djeteta. Mlađa djeca ne mogu dugo držati pažnju pa su za njih prikladnije kratke i življe pjesme veselog ritma. Ako dijete dobije pozitivno iskustvo iz takvih aktivnosti, s vremenom će samo spontano ponavljati pokrete, imitirati melodiju i osmišljavati vlastite igre.

Mnoga istraživanja su dokazala da zvuk može utjecati na dijete dok je još u majčinoj utrobi. U jednom od tih istraživanja provodio se eksperiment na način da se trudnice izložilo zvukovima violine. Kasnije su se ta ista djeca pratila u dobi od rođenja do šest mjeseci starosti, kao i druga eksperimentalna skupina kojoj nisu puštani nikakvi zvukovi. Rezultati tog istraživanja pokazali su da djeca izložena glazbi bolje ovladavaju finom i grubom motorikom te da su napredniji u lingvističkom razvoju (Kovačić, 2007).

Važan aspekt glazbe za razvoj motoričkih sposobnosti je ritam. U radu s djecom korisno je razvijati ritam bez glazbe, pomoću raznih brojalica, pjesama, izrazima ili zvukova predmeta. Carline (2011) navodi pet razdoblja razvoja ritma:

- razdoblje od četvrte do šeste godine
- razdoblje od pete do sedme godine
- razdoblje od šeste do devete godine
- razdoblje od sedme do desete godine
- razdoblje od devete do dvanaeste godine

Za odgojitelje su najvažanija prva dva razdoblja, jer je dijete tada još uključeno u vrtički program. U prvom razdoblju se dijete uvodi u ritam na način da se odabere jednostavan i djetetu poznat ritam, npr. pljeskanje slogova njegovog imena. Nakon pljeskanja može se prijeći na drugačije verzije te aktivnosti, primjerice da dijete poskoči onoliko puta koliko slogova ima njegovo ime (tako će npr. Tihana skočiti tri puta, a Filip dvaput). Zatim se aktivnost produbljuje dodavanjem prezimena, korištenjem cijelih rečenica, pjesama, itd (Carline, 2011).

Za razvoj motorike mogu se također koristiti i malešnice. To su dječje pjesme karakteristične po tome što uvijek proizlaze iz igre i od djeteta traže da aktivno sudjeluje. One omogućavaju povezivanje osjetilnih sustava i pomažu djetetu da razvije kontrolu pokreta, koordinaciju lijeve i desne polovice tijela te koordinaciju oko-ruka (Bryant, Bradley, Maclean i Crossland, 1989). Postoji mnogo podvrsta malešnica od kojih su neke: usपालice, brojalice, razbrajalice, tepalice, rugalice, oponašalice, zagonetke i jezokolomilice (Velički i Katarinčić, 2011). Osim za razvoj motorike,

primjerene su i za poticanje razvoja govora kod djece. Izvođenjem malešnica u svakodnevnim aktivnostima potiče se govor bogat ritmom i tempom. One se mogu koristiti u radu s djecom od najranije dobi, a mogu biti i kvalitetan uvod u aktivnost tjeloglazbe (Bryant i sur., 1989).

4.3. Dobrobiti i doprinos glazbe djetetovom kognitivnom i emocionalnom razvoju

Glazba u djeci spontano potiče razne kognitivne i emocionalne procese. Kroz različite glazbene aktivnosti dijete ima priliku izraziti svoje ideje, emocije i raspoloženje, može razmišljati o onome što sluša, razlikovati određene zvukove, stvoriti asocijacije s obzirom na to što čuje. Emocionalni doživljaj je od neprocjenjive vrijednosti za djetetov cjelokupni razvoj, posebice kognitivni i emocionalni. Stvaranje nečeg originalnog koristeći se nečim poznatim kod djece razvija osjećaj sreće, zadovoljstva, ponosa i samopouzdanja (Bačlija Sušić, 2012). Jedan od najznačajnijih teoretičara koji se bavio kognitivnim razvojem djeteta je Jean Piaget. On je inteligenciju vidio kao organizaciju koja sadrži znanja i vještine koje čovjek usvaja tijekom života i koje koristi kako bi se adaptirao u okolinu u kojoj živi. Drugi teoretičari imaju drugačija shvaćanja inteligencije. Tako, primjerice, Anderson smatra da individualne razlike među ljudima i njihov osobni razvoj utječu na inteligenciju. Gardner pak u svojoj Teoriji višestrukih inteligencija navodi kako postoji barem osam neovisnih inteligencija, koje ljudi upotrebljavaju u raznim kombinacijama. Dokaz koji objašnjava ideju njegove teorije, Gardner je pronašao promatrajući ljude s oštećenjem mozga i djecu „savante“. Primjerice, netko tko je preživio moždani udar ima oštećen govor, ali se savršeno snalazi u prostoru. „Savant“ je naziv koji se koristi kad opisujemo nekoga s iznimnim talentom u nekom području. Gardner je tako uvidio da djeca s niskim kvocijentom inteligencije pokazuju određene posebne vještine (npr. sviraju instrument prema sluhu). Ta ista djeca koja su iznimna u nekom području (npr. u matematici), u ostalim područjima (npr. glazbi) su sasvim prosječna. (Gardner, Kornhaber, Wake, 1999). Ta teorija je nastala 1983. godine, a navodi lingvističku, glazbenu, logičko-matematičku, prostornu, tjelesno-kinetičku, intrapersonalnu, interpersonalnu i prirodoslovnu inteligenciju (Armstrong, 2006).

Postoji nekoliko teorija kognitivnog glazbenog razvoja, od kojih su najznačajnije teorija umjetničkog razvoja, teorija učenja glazbe, teorija glazbenog razvoja, kognitivna teorija glazbenog razvoja i teorija razvojne kumulacije. Gordon (1977) u svojoj Teoriji učenja glazbe navodi da se uvođenje djeteta u svijet glazbe treba započeti prije osamnaest mjeseci života i ne kasnije od navršene tri godine, u isto vrijeme kada bi se trebali stjecati temelji govora. Prema Gordonu, glazba se prije svega uči kroz audijaciju. To je sposobnost slušanja i razumijevanja glazbe u mislima. Ona obuhvaća i mogućnost predviđanja što će se iduće dogoditi u pjesmi te čitanja notnog zapisa i pretpostavljanje kako melodija zvuči (Colwell, 2002). Teorija umjetničkog razvoja govori da se umjetnički razvoj kod djece sastoji od interakcije predsimboličkog stadija (senzomotorički stadij) koji obuhvaća prve godine djetetova života, stadija korištenja različitih medija (jezik, glazba, crtež, itd.) koji traje od druge do sedme godine života i stadija izražavanja svojih ideja, osjećaja i iskustva koje se javlja oko sedme i osme godine života (Gardner, 1973). Prema Spiralnoj teoriji glazbenog razvoja postoje četiri razine djetetovog kognitivnog razvoja. Prva razina odnosi se na ovladavanje glazbenim materijalom u osjetilnom i manipulativnom smislu, a obuhvaća period do četvrte godine života. Druga razina odnosi se na period od pete do devete godine, kada dijete počinje iskazivati emocije spontanom glazbom i pjevanjem, pritom savladavajući promjene tempa i dinamike. Tijekom treće razine (od desete do petnaeste godine) razvija se individualna kreativnost djeteta, maštovitost i vlastiti stil. Zadnju, četvrtu razinu, neki ljudi nikad ne dostignu. Odnosi se na razdoblje od petnaeste godine nadalje, a u njoj se posebna pažnja obraća na glazbene elemente i inovativne kreacije (Swanwick i Tillman, 1986). Kognitivna teorija polazi od ideje da je glazba kognitivni fenomen. Glazba je mišljenje u zvuku i mišljenje pomoću zvuka, ali ne i mišljenje o zvuku. Jezgra kognitivnih procesa ove teorije temelji se na slušanju, izvođenju i komponiranju (Serafine, 1988). Teorija razvojne kumulacije temelji se na autoričinom proučavanju dječjih glazbenih izvedbi. Zaključila je da je djetetov glazbeni razvoj višestruk i da im u glazbenom razumijevanju znatno pomaže korištenje simbola (Bamberger, 1991).

Ako pažljivo odaberemo glazbu za određeni uzrast, možemo utjecati na veći stupanj budnosti i raspoloženja kod djece, a dokazano je i da djeca postižu najbolje rezultate kad su živahna i zadovoljna (Shenfield, Trehub i Nakata, 2003). Učenje glazbe uključuje usmjerenu pozornost, čitanje nota, pamćenje dugih glazbenih cjelina te ovladavanje ekspresijom i emocijama. Ta kombinacija pozitivno utječe na

kognitivni razvoj čovjeka, pogotovo u mlađoj dobi kada je mozak jako osjetljiv na utjecaj okoline (Schellenberg, 2004). Prvih nekoliko godina života mozak prolazi kroz ubrzani razvoj živčanog sustava te se u tom periodu neuronske veze stvaraju puno brže nego u bilo kojoj dobi. Sredinom djetinjstva mozak reducira te veze na način da zadržava samo one koje se najčešće koriste (Levitin, 2006).

Glazba se može usporediti i s matematikom iako su potpuno različite domene. Oboje u svom nauku koriste simbole i modele (u matematici brojčane, u glazbi ritamske), glazbeno djelo se može promatrati kao koncept cjeline i njenih dijelova baš kao i matematički pojmovi (Kalmar, 1982). Istraživanja su pokazala da se djeca koju se u ranoj dobi potiče na glazbene aktivnosti lakše i brže nose s problemima i zadatke rješavanju s većom točnošću (Leithwood i sur., 1971).

Načini na koje glazba osnažuje dječji mozak su: glazba poboljšava verbalno pamćenje i pismenost, utječe na bolju komunikaciju s okolinom, bolje senzoričke vještine, povećan protok krvi u mozgu, manje teškoće u akademskom obrazovanju i usporeno starenje mozga (<https://www.index.hr/mame/clanak/glazba-osnazuje-djetetov-mozak-na-9-razlicitih-nacina/809561.aspx>, posjećeno 27.07.2019).

4.4. Dobrobiti i doprinos glazbe socijalizaciji djeteta

Glazbene aktivnosti koje se provode u vrtićima djeluju na svu djecu koja u njoj sudjeluju, ali i na svako dijete zasebno. Poštivanjem pravila neke igre, praćenjem odgojiteljevih uputa, upuštanjem u igru s drugom djecom zasigurno će utjecati na djetetovo samopouzdanje i oslobađanje prema drugima. To će projicirati u ostale aspekte života (igru u parku, ostale aktivnosti u vrtiću) i lakše ostvariti kontakt s vršnjacima (i odraslima) u svojoj okolini.

„Kroz interakciju sa svojim vršnjacima, djeca razvijaju svoja društvena umijeća; uče o tome što su pravila i kako se ona donose i što su pravda i pravednost. Djeca uče kako surađivati i kako dijeliti. Uspješnom interakcijom s drugom djecom i svladavanjem osobnih, tjelesnih, intelektualnih i društvenih izazova, djeca razvijaju samopoštovanje“ (Stokes Szanton, 2000, str. 10).

Glazba se može shvatiti kao sredstvo komunikacije koje može manipulirati nečijim raspoloženjem i osjećajima (Kovačević i Baniček, 2014). Ako smo mi dobre volje, nasmijani i sigurni u sebe, velika je vjerojatnost da ćemo tako pozitivno djelovati i na one oko sebe, što će utjecati na veću prihvaćenost u okolini. Istraživanje provedeno na McMaster Universityju pokazalo je da djeca koja su u ranoj dobi

izložena glazbi pokazuju zadovoljstvo (smijeh) i bolju komunikaciju sa svojom okolinom⁴. Promatranjem djece od rane dobi znanstvenici su došli do zaključka da ona djeca koja su svirala neki instrument pokazuju veće samopouzdanje, samopoštovanje i imaju izraženiji osjećaj identiteta i pripadnosti (Šimičić, 2017).

Djeca predškolske dobi koja su bila uključena u neku vrstu glazbenog programa su pokazivala veću spremnost na suradnju i više su si međusobno pomagala tijekom i nakon stvaranja glazbe (Kirchner i Tomasello, 2010). Ona djeca koja su bila izložena glazbenim aktivnostima pokazala su bolje rezultate na testovima empatije (Rabinowitch, Cross i Burnard, 2013).

5. TERAPEUTSKA MOĆ GLAZBE

Glazba je oduvijek u ljudima budila pozitivne emocije i dobro raspoloženje. Isto tako utječe na stanja rastresenosti na način da smiri osobu ili joj dopusti da svoje smocije izrazi pomoću pjesme ili plesa. Terapeutska moć glazbe najviše se očituje u kretanju (kod djece predškolske dobi emocije se izražavaju kroz aktivnosti poput plesa pisanja i tjeloglazbe) te u liječenju (muzikoterapija). Pokazalo se da određena melodija određenog tempa i dinamike znatno utječe na organizam – smanjuje razinu stresa (Kreutz, 2004), skraćuje vrijeme oporavka nakon operacije, jača imunološki sustav, smanjuje smrtnost pacijenata (Konlaan, 2000), a može čak utjecati i na razinu boli koju osoba osjeća (Nelson, 2008). Znanstvenici koji su promatrali tjelesne reakcije ljudi na glazbu primjetili su da se u korelaciji s emocijama i stanjem u kojem se osoba nalazi, mijenjaju razine hormona dopamina, serotonina, kortizola, endorfina i oksitocina, što može uvelike utjecati na tjelesno zdravlje (van Eck, 1996). Kada se radi o djeci pacijentima, glazba se najčešće koristi kao sredstvo distrakcije, opuštanja i poticanja djece da pričaju o tom iskustvu. Puštanje djeci poznate glazbe u takvoj situaciji može pomoći da se lakše nose sa svojim zdravstvenim poteškoćama i vremenom provedenom u bolnici (Preti i Welch, 2011). Pokazalo se i da pacijenti često bolje reagiraju na terapiju glazbom nego na neku drugu vrstu terapije, a uz terapiju glazbom ponekad nema potrebe koristiti lijekove i sedative (DeLoach Walworth, 2005).

⁴ Navedeno istraživanje opisano je na poveznici <https://www.index.hr/mame/clanak/glazba-osnazuje-djetetov-mozak-na-9-razlicitih-nacina/809561.aspx>, posjećenoj 27.07.2019)

5.1. Muzikoterapija

Novija istraživanja pokazuju da glazba može znatno utjecati na razvoj komunikacije kod djece, što je veoma korisno kad se radi o autističnoj djeci, kojima je komuniciranje često problem. Provedeno istraživanje ispitivalo je utjecaj glazbenih aktivnosti na djecu s autizmom. U istraživanju je sudjelovalo pedeset i jedno dijete u dobi od šest do dvanaest godina i njihovi roditelji. Djeca su podijeljena u dvije skupine od kojih je jedna skupina bila izložena glazbenim aktivnostima s terapeutom, a druga skupina izričito ne-glazbenim aktivnostima. Istraživanje je trajalo od osam do dvanaest tjedana. Roditelji su ispunili upitnike vezane za sposobnosti svoje djece i ozbiljnosti njihovih simptoma. Na kraju istraživanja uzeti su u obzir upitnici roditelja i MR skenovi dječjih mozgova. Rezultati su pokazali da se simptomi djece nisu poboljšali niti pogoršali, ali se vidi određen pomak u razvoju mozga kod djece s kojom su se provodile glazbene aktivnosti. Kod te djece pokazala se pozitivna promjena što se tiče stupnja razvijenosti komunikacije, a znanstvenici sugeriraju da su za to zaslužne glazbene aktivnosti⁵.

U povijesti glazba je bila glavni element u ritualima ozdravljenja. Kroz energiju u plesovima sudionici su se oslobađali napetosti. To „pročišćenje“ je postupno raširilo vjerovanje u iscjeliteljsku moć glazbe. 1944. osniva se prva ustanova za obrazovanje glazbenih terapeuta, a 1950. osnovano je Nacionalno udruženje za glazbenu terapiju. U Hrvatskoj se liječenje glazbom primjenjuje još od 1933. godine u psihijatrijskoj bolnici Vrapče. Za rehabilitacijske svrhe djece s mentalnom retardacijom glazba se u Zagrebu primjenjuje od 1947. godine. Naziv „muzikoterapija“ prvi put se spominje 1918. godine, a prema Svjetskoj udruzi za glazbenu terapiju definira se kao korištenje glazbe ili njenih elemenata u posebno osmišljenom procesu koji osigurava i unaprjeđuje komunikaciju, učenje i izražavanje. Postoje i određene kontraindikacije u liječenju glazbom. Primjerice, pasivno slušanje glazbe može potaknuti psihičke, neurološke i tjelesne smetnje, napadaje, depresivna stanja i agresivnost. Preglasno slušanje glazbe također može utjecati na psihofizičko stanje pojedinca – može oštetiti slušne organe, uzrokovati srčano-krvožilne smetnje,

⁵ Navedeno istraživanje detaljnije je opisano na poveznici <https://www.in-portal.hr/in-portal-news/moderna-vremena/17072/glazba-kao-lijek-pjevanje-moze-blagotvorno-utjecati-na-djecu-s-autizmom>, posjećenoj 12.07.2019.)

smetnje disanja i dugotrajne glavobolje. Terapiju glazbom treba redovito vrednovati na način da se ocijeni poboljšanje bolesnika, njegovo uključivanje u ostale djelatnosti i ponovno uključivanje u obitelj. (Majsec Vrbanić, 2011).

„S obzirom na dijagnoze, primjena glazbe je polivalentna, a način primjene svodi se na slušanje, razgovor o djelu koje se slušalo, pjevanje, sviranje i ples“. (Majsec Vrbanić, 2011, str. 33).

Glazbena terapija nema za cilj učiti djecu o glazbi, nego pomaže djeci da ostvare komunikaciju kako bi se uočile poteškoće koje određeno dijete ima. Te aktivnosti provode se individualno ili u skupini. Ako se u aktivnost pokušava uključiti veći broj djece, primjereno je koristiti se skupnom glazboterapijom. Neke od značajki skupne glazbene terapije su da je u rad uključeno četvero do osmero djece, uz glazboterapeuta je obično još jedna osoba koja ne mora biti profesionalni glazboterapeut, glazba se najčešće izvodi na glasoviru ili gitari, djeca često imaju svoje pojedinačne nastupe, svaki sastanak se sastoji od tri dijela: pozdravne pjesme, središnje aktivnosti i završne pjesme. Individualni rad se organizira u situacijama kada dijete ne može funkcionirati u skupini ili pokazuje izraženu agresivnost. Prednost tog pristupa je što se može individualno posvetiti djetetu bez unaprijed određenih faza aktivnosti. Najbolji rezultati se postižu kada se u terapiji kombiniraju oba pristupa (Pellitteri, 2000).

Glazba koja se primjenjuje u muzikoterapiji morala bi uvijek biti prilagođena i odabrana na odgovarajući način. Potrebno je pažljivo pratiti reakcije i odgovore djeteta na glazbeni poticaj kako bi se postigao najbolji mogući učinak (Belošević, 2016).

5.2. BAPNE metoda

BAPNE metoda obuhvaća nekoliko gledišta na provođenje aktivnosti tjeloglazbe. Sama riječ BAPNE je akronim koji označava biomehanički, anatomski, psihološki, neuroznanstveni i etnomuzikologijski pristup tjeloglazbi. Biomehanika nam objašnjava kretanje ljudskog tijela u prostoru, anatomija se usmjerava na konkretne pokrete kosti i mišića prilikom izvođenja tjeloglazbe, psihologija nam daje gledište s obzirom na terapeutski učinak tjeloglazbe, a etnomuzikologija promatra kretanje tijela u različitim kulturama. BAPNE metoda nastala je kao rezultat suradnje

stručnjaka iz raznih područja (logopedi, psiholozi, psihoterapeuti, glazbeni terapeuti, itd.). Njihova istraživanja su potvrdila da ova metoda pozitivno utječe na pamćenje, koncentraciju, lateralizaciju, kintetičke i motoričke sposobnosti, kreativnost, sposobnost rada u grupi, stvaranje međuljudskih odnosa te povećanje samopouzdanja.

Jedan od glavnih ciljeva ove metode je shvatiti terapeutsku ulogu tjeloglazbe. Ako se u izvođenju tjeloglazbe koriste pokreti i specifične vježbe za određene poteškoće, to stimulativno utječe na osobu i poboljšava joj kvalitetu života (Romero Naranjo, 2013). BAPNE metoda se često koristi i u terapiji osoba koje boluju od Alzheimerove i Parkinsonove bolesti, disleksije, autizma i ADHD-a (<https://www.percussion-corporal.com/en/bapne-method/basis-of-bapne-method>, posjećeno 10.08.2019). Terapeutski oblik ove metode je zapravo kombinacija glazbene i plesne terapije. Glazbena terapija povezuje emocije s glazbom pomoću pokreta i melodija, a plesa terapija povezuje emocije s plesom pomoću pokreta i koreografiranih rutina. Romero Naranjo i sur. (2013) u svom radu predlažu prikladne vježbe ovisno o tome koje oboljenje osoba ima. Primjerice, za osobe s blagim kognitivnim nedostacima predložene su vježbe bazirane na pozornosti koje utječu na kratkoročno i dugoročno pamćenje. Za osobe s depresijom su, primjerice, predložene vježbe koje se izvode u krugu, rad u grupi i mnogo kontakta s drugima kako bi se osoba osjećala prihvaćeno.

5.3. Ples pisanja

Ples pisanja je vrsta pokretne glazbene aktivnosti koja za cilj ima djecu upoznati sa slovima i uvesti ih u aktivnosti početnog pisanja. Ova aktivnost namijenjena je djeci predškolske i rane školske dobi. Pri izvođenju plesa pisanja emocije su od velike važnosti. Pokreti koje djeca izvode povezani su s njihovim emocijama na način da djeca koja nemaju samopouzdanja rade krute, ukočene pokrete, dok druga djeca izvode glatke i opuštene pokrete. U plesu pisanja nema pogrešaka, svaki način izražavanja emocija je poželjan, pogotovo ako se radi o oslobađanju ljutnje, tuge i napetosti. Jako je važno poticati djecu da se prirodno kreću slušajući glazbu. Većina pokreta u plesu pisanja može se izvoditi hodajući, stojeći, sjedeći ili ležeći na tlu. „U aktivnostima poput plesa pisanja jako je važno ponavljanje i

održavanje rutine. Izvođenje istih pokreta, pričanje istih priča, pjevanje istih pjesama pružit će djetetu osjećaj sigurnosti i povjerenja“ (Oussoren, 2008, str. 6).

Osnovni pokreti u plesu pisanja su kružnice, spirale, girlande, lukovi, valovi, slobodni pokreti, ležeće i uspravne osmice, lanac, ravne linije i uglovi. Nakon što djeca usvoje određene pokrete, odgojitelj bi ih trebao potaknuti da te pokrete umanje i prenesu na neku podlogu. To se još naziva i „škrabanje“. Podloga u tom slučaju može biti ploča, papir, vlastito tijelo, zid i bilo što drugo po čemu se može pisati. Pritom im treba dati na izbor mnogo različitih alata i boja. U izražavanju na podlozi također su važne djetetove emocije. Kad je dijete uznemireno može se primjetiti ukočenost, jako pritiskanje alata na podlogu, pisanje slova gotovo bez razmaka, a kad je opušteno pokreti su slobodniji, estetika slova se poboljšava i djetetu se jača samopouzdanje. Osnovni pokreti se izvode uvijek na isti način, no svaki puta kad ih dijete izvodi je novi dan, novo doba dana, novo godišnje doba, nova situacija i svaki put će to iskustvo potaknuti neki novi osjećaj (Oussoren, 2008).

Program plesa pisanja za djecu od četiri do osam godina sastoji se od tri dijela: pisanje ravnim pokretima, kružnim pokretima i kombinacija pisanja kružnim i ravnim pokretima. Pisanje kružnim pokretima je najzastupljenije u pisanju. Vježbajući i pišući kružne pokrete djecu treba pustiti da ih vodi intuicija i ritam odabrane glazbe uz koju pišu. Pisanje ravnim pokretima koristi se za učvršćivanje pisanja. Ako se ravni pokreti ne vježbaju, dijete bi moglo razviti neuredan rukopis s lošim krivuljama. Ravni i kružni pokreti se često zajedno pojavljuju u pisanju i zajedno tvore kvalitetno i uredno pisanje (Oussoren, 2008).

6. ULOGA I KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

„Novi pogled na profesiju odgojitelja određuje ju kao dinamičnu, složenu, trajnog procesa temeljenu na kontinuiranom profesionalnom razvoju te stalnom stručnom usavršavanju, odgovorna profesija temeljena na kreativnim istraživanjima i osobnom prosudbom. Sve je to obaveza same profesije koja proizlazi iz profesionalne etike i odgovornosti svakoga tko odabere odgojiteljski poziv.“ (Vonta, 2009, navedeno u Miočić, 2012, str. 77)

Odgojitelj je najvažniji dio djetetovog boravka u vrtiću. To je osoba koja je odgovorna za svako dijete, kao i za provođenje kvalitetne odgojno-obrazovne prakse u svojoj odgojnoj skupini. Dijete se tijekom svog boravka u skupini treba osjećati zaštićeno, ugodno i motivirano, mora se moći osloniti na odgojitelja kada mu zatreba

utjeha, zagrljaj, osmijeh, savjet, vodstvo, pomoć u rješavanju nekog zadatka ili društvo u igri. Odgojitelj ima mnogo uloga u radu s djecom i s njihovim roditeljima te je direktno zadužen za osmišljavanje što kvalitetnije prakse. Neizostavan dio zanimanja odgojitelja je konstantan rad na sebi putem edukacija, seminara i evaluacija. Odgojitelj koji je siguran u svoju stručnost i svoj rad, ali je spreman mijenjati se i prilagođavati novim načinima provođenja prakse bit će od veće koristi djeci u svojoj skupini, za razliku od onih koji misle da sve znaju i nemaju se namjeru razviti kao stručnjaci. Što je odgojitelj stručniji, to će aktivnosti koje organizira biti korisnije za djecu u skupini, a samim time će djeca dobiti veće šanse za usvajanje i usavršavanje vještina. Jedna od dužnosti odgojitelja je uputiti djecu u glazbu, omogućiti im da osjete i shvate da ljepota glazbe nije u asocijacijama, slikama, zamišljanjima i emocijama, nego u glazbi kao takvoj. Pritom ne treba nametati vlastiti stav djetetu, jer ono ima pravo doživjeti ono što sluša na vlastiti način (Rojko, 1996). U svemu što radi odgojitelj je za djecu model kojeg prate i promatraju te je odgovoran za sadržaje koje će djeca u vrtiću doživjeti. Kreiranje konteksta i neprestan rad na sebi je uloga odgojitelja koja se nikako ne smije zanemariti. Ako bi uloga odgojitelja kao prezentatora pjesme, organizatora aktivnosti, suigrača u igrama, motivatora za zajedničko sviranje brojalica ili pjevnje pjesama bila zanemarena, događa se da su djeca zakinuta za vrijedna iskustva koja višestruko pozitivno djeluju na cjeloviti razvoj djeteta (Zajčić, 2005).

Polazna točka u ostvarivanju kvalitetne odgojno-obrazovne prakse je uvid odgojitelja u trenutno psihofizičko stanje i razvojne mogućnosti djece u svojoj odgojnoj skupini. Odgojitelj mora pratiti djecu u tom procesu i razvijati svoju praksu prema njihovim interesima i mogućnostima (Marić, 2014). Zadaće odgojitelja u organizaciji aktivnosti uključuju da dobro opiše i pravilno demonstrira igru, po potrebi je prekine radi dodatnih objašnjenja, osigura svoj djeci mogućnost da sudjeluju, prati tijekom igre, nadzire djecu (posebice sramežljivu, plašljivu, koja stoje sa strane) i na kraju objavi rezultat igre (Maričić, 2015). U motoričkim aktivnostima poput *Plesa pisanja* je ponuditi djeci priliku za izvođenje što više pokreta, dovoljno mjesta i pregršt materijala za istraživanje. Novu temu aktivnosti trebao bi započeti pričom, jer na taj način u djeci pobuđuje maštu i daje im slobodu da dožive priču svatko na svoj način. Nakon priče odgojitelj demonstrira pokrete u sjedećem položaju (bez glazbe) i djeca ih ponavljaju, zatim to isto rade u stojećem položaju. Djeci koja se teže uključuju u aktivnost odgojitelj treba pomoći da se „odledi“ i oslobodi emocije uz kretanje (Oussoren, 2008).

Odgojitelj svoj rad treba planirati i prilagoditi potrebama, interesima, sposobnostima i stavovima djece. Svako dijete ima svoj individualni tempo razvoja, a jedan od zadataka odgojitelja je uočiti na kojem stupnju razvoja je koje dijete i prema tome prilagoditi aktivnost (Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Kvalitetna organizacija rada u predškolskoj ustanovi podrazumijeva jasne ciljeve, zadatke, primjerene sadržaje, stimulativno okruženje i individualni pristup svakom djetetu. Također je potrebno obogatiti prostor motivirajućim materijalima koji će dijete usmjeriti na igru, istraživanje, konstruiranje, umjetničko izražavanje, stvaranje i zaključivanje. (Vidulin, 2016). Ako djeci osiguramo okruženje u kojem će se susresti s različitim zvukovima, tonovima i šumovima, ono će u djeci pobuditi želju za istraživanjem. Predstavljajući te elemente djeci otvaramo im „novi svijet“ koji će doprinijeti usvajanju glazbe kao umjetnosti, ali i ovladavanju ravnoteže, fine motorike prstiju, neverbalne komunikacije, govora, itd (Vrbanić, 2008).

Stručan odgojitelj će se snaći i u neplaniranim situacijama, lakše će ih prihvatiti i prilagoditi svoj dotadašnji plan. Kvalitetan pristup odgojitelja ne znači uvijek više intervencija, ali podrazumijeva uočavanje kada je njegova intervencija potrebna. Prilikom provođenja odgojno-obrazovne prakse ne treba se previše osvrnuti na kronološku dob djeteta koliko na njegove interese i mogućnosti. Ako se vodimo kronološkom dobi podložni smo utjecajima i pritiscima okoline da dijete nešto mora svladati u određenoj dobi, bez obzira imaju li razvojnu mogućnost za to. Dijete mora znati da smije pogriješiti bez straha da će biti kažnjeno ili kritizirano (Slunjski, 2003). Odgojitelji koji nemaju glazbenog iskustva često su nesigurni u svom radu. Za njih je korisno da se podsjetite svog djetinjstva, igara koje su voljeli, pjesmi i brojalica koje i dan danas vjerojatno znaju i voditi se time. S djecom u vrtiću ne bi smjelo biti vježbanja plesanja i pjevanja, odgojiteljeva je uloga potaknuti njihovu prirodnu potrebu za glazbom i prirodne reakcije na tu glazbu (Gospodnetić, 2015).

7. ISTRAŽIVANJE

Za potrebe ovog rada provedeno je istraživanje o mišljenju odgojitelja s obzirom na dobrobiti glazbe u cjelokupnom razvoju djece rane i predškolske dobi. Istraživanje je provedeno putem online upitnika na uzorku od 71 ispitanika, a u njemu su sudjelovali odgojitelji koji rade diljem Republike Hrvatske.

7.1. Problem i cilj istraživanja

Problem ovog istraživanja je usmjeren na dobrobiti glazbe u djetetovu razvoj iz perspektive odgojitelja koji djeluju u odgojno-obrazovnoj praksi. Cilj istraživanja je ispitati mišljenja i stavove odgojitelja o dobrobitima glazbe na razvoj djece, ispitati samoprocjenu njihovih glazbenih kompetencija za kvalitetno provođenje glazbenih aktivnosti te učestalost provođenja glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi.

7.2. Hipoteze

Temeljem navedenog cilja istraživanja postavljeno je nekoliko hipoteza:

- H1 Sudionici istraživanja smatraju da su glazbene aktivnosti od velike važnosti u odgoju i razvoju djeteta rane i predškolske dobi.
- H2 Sudionici istraživanja u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi u radu s djecom rane i predškolske dobi najčešće provode glazbenu aktivnost igre s pjevanjem, a od glazbeno-stvaralačkih aktivnosti slušanje glazbe uz likovno izražavanje ili ples.
- H3 Većina ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjama o dobrobitima glazbe u razvoju djetetovih komunikacijskih vještina, motoričkih sposobnosti, sposobnosti pamćenja, mišljenja i opažanja, djeteta s poteškoćama u govoru i cjelokupnom razvoju, djetetove osobnosti, emocionalne inteligencije, afiniteta prema umjetnosti te poboljšanju djetetovog školskog uspjeha.
- H4 Većina ispitanika smatra se kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi.

7.3. Mjerni instrument i ispitanici istraživanja

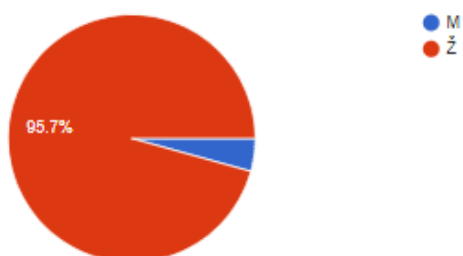
U istraživanju je sudjelovao 71 odgojitelj s područja Republike Hrvatske. Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je anketni upitnik pod nazivom *Dobrobiti glazbe na cjelokupni razvoj djeteta rane i predškolske dobi*. Prvi dio upitnika odnosio se na demografske karakteristike ispitanika i njihovo radno iskustvo. Pitanja u upitniku bila su vezana uz mišljenja/stavove odgojitelja o dobrobitima glazbe na djetetov razvoj, na

kompetencije odgojitelja te učestalost provođenja glazbenih aktivnosti u njihovoj odgojno-obrazovnoj praksi.

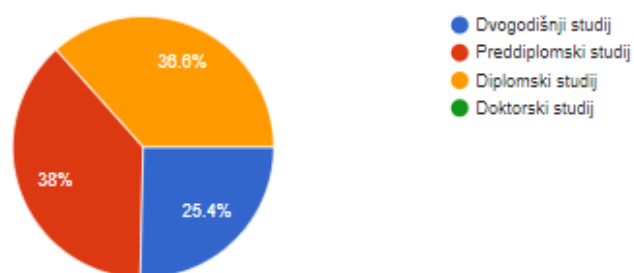
Istraživanje je provedeno uz pomoć aplikacije *Google Forms*, na način da je u toj aplikaciji konstruiran upitnik te njegova poveznica podijeljena preko drugih internetskih stranica. Klikom na poveznicu ispitanici su otvarali online upitnik i odgovarali na pitanja. Ispitanici su zamoljeni da iskreno odgovore na sva pitanja, kako bi se dobila realna slika onoga što se istražuje te zato što njihovi odgovori daju vrijedne povratne informacije koje mogu koristiti poboljšanju obrazovanja odgojitelja i uvjeta rada istih.

7.4. Rezultati istraživanja

Od ukupnog broja ispitanika, njih 68 (95.7%) je ženskog, a 3 (4.3%) muškog spola. Na pitanje o dosadašnjem stupnju obrazovanja, većina ispitanika (njih 27, odnosno 38%) je odgovorila da ima završen preddiplomski stručni studij, dok je njih 26 (36.6%) završilo diplomski studij, a ostalih 18 (25.4%) ima završen dvogodišnji studij koji više ne postoji. Nijedan ispitanik nema završen doktorski studij. Ovi rezultati prikazani su u grafu 1. i 2.

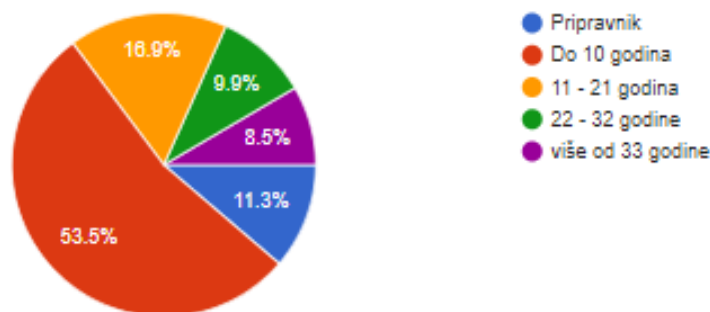
Graf 1. *Spol ispitanika*

Graf 2. *Dosadašnji stupanj obrazovanja ispitanika*

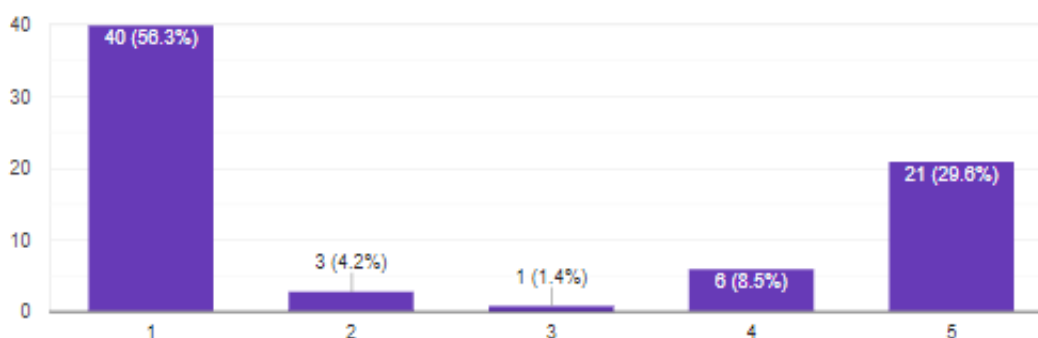
Graf 3. prikazuje odgovore ispitanika na pitanje o njihovom radnom iskustvu. Većina ispitanika (njih 38, odnosno 53.5%) odgovorilo je da ima do 10 godina radnog staža, njih 12 (16.9%) je navelo da ima između 11 i 21 godinu radnog iskustva, zatim njih 8 (11.3%) su pripravnici, 7 ispitanika (9.9%) ima između 22 i 32 godine radnog

iskustva, a najmanje ispitanika (njih 6, odnosno 8.5%) ima više od 33 godine radnog iskustva.

Graf 3. *Dosadašnje radno iskustvo ispitanika*

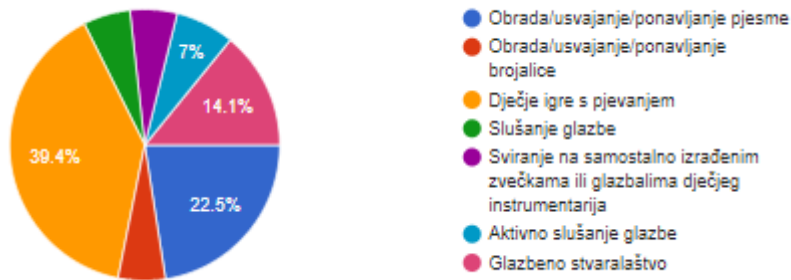
Rezultati prikazani u grafu 4. pokazuju slaganje/ne slaganje s tvrdnjom da su glazbene aktivnosti od velike važnosti u odgoju djeteta rane i predškolske dobi. Većina ispitanika (njih 40, odnosno 56.3%) u potpunosti se složilo s tvrdnjom, dok se njih 21 (29.6%) uopće ne slaže s tvrdnjom. Tim rezultatima potvrđena je hipoteza H1.

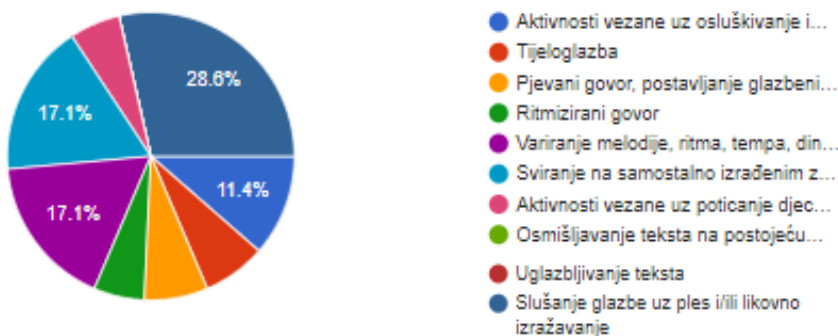
Graf 4. *Glazbene aktivnosti su od velike važnosti u odgoju djeteta rane i predškolske dobi*

Dobiveni rezultati prikazani u Grafu 5 ukazuju da sudionici istraživanja u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi u radu s djecom rane i predškolske dobi najčešće provode glazbenu aktivnost igre s pjevanjem (28 ispitanika, odnosno 39.4%). Druga najčešća aktivnost koja se provodi je obrada/usvajanje i ponavljanje brojalice (16 ispitanika, odnosno 22.5%), dok se najmanje provode aktivnosti slušanja glazbe te sviranja na samostalno izrađenim udaraljka ili zvečkama (4 ispitanika, odnosno

5.6%). Iz Grafa 6. vidljivo je da se od glazbeno-stvaralačkih aktivnosti najčešće provodi aktivnost slušanja glazbe uz likovno izražavanje ili ples (20 ispitanika, odnosno 28.8%), a najmanje se provodi aktivnost ritmiziranog govora (4 ispitanika, odnosno 5.7%). Dobiveni rezultati potvrđuju hipotezu H2.

Graf 5. *Koje glazbene aktivnosti najčešće provodite u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi?*

Graf 6. *Koje glazbeno-stvaralačke aktivnosti najčešće provodite u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi?*

Tablica 1 prikazuje slaganje ispitanika s tvrdnjama o dobrobitima glazbe u razvoju djeteta rane i predškolske dobi. Više od 50% sudionika istraživanja u potpunosti se slaže s tvrdnjama koje navode da glazba utječe na razvoj djetetovih komunikacijskih vještina, na razvoj pamćenja, mišljenja i opažanja te da glazba pomaže djeci s poteškoćama u govoru, ponašanju i cjelokupnom razvoju (56.3%) (tvrdnje br. 1, 3 i 5). Nadalje, iz Tablice 1 vidljivo je da se sudionici istraživanja ne slažu u potpunosti s tvrdnjama br. 2, 4, 6, 7 i 8, koje navode da glazba utječe na razvoj djetetovih motoričkih sposobnosti, emocionalne inteligencije, afiniteta prema umjetnosti, pomaže u razvoju djetetove osobnosti te da glazba u ranom i predškolskom

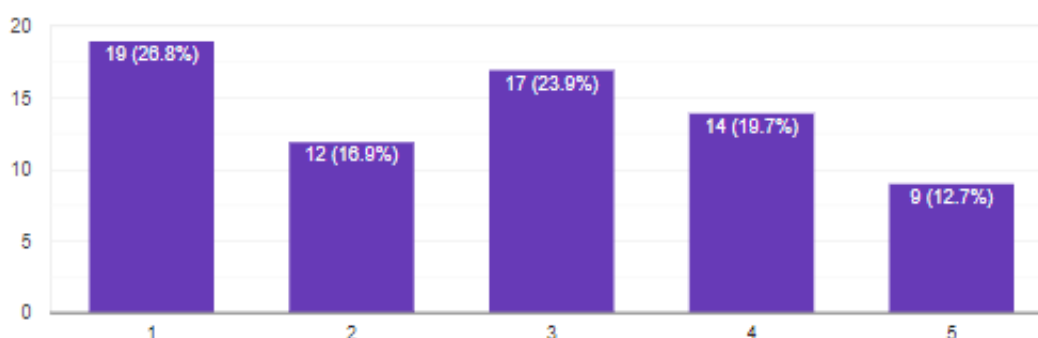
odgoju može utjecati na poboljšanje školskog uspjeha. Na temelju dobivenih rezultata hipoteza H3 nije potvrđena.

Tablica 1. *Mišljenje sudionika istraživanja o dobrobitima glazbe na cjeloviti razvoj djeteta rane i predškolske dobi*

BR OJ	TVRDNJA	U POTPUNO STI SE SLAŽEM	UGLAVN OM SE SLAŽEM	NITI SE SLAŽEM NITI SE NE SLAŽEM	UGLAVNO M SE NE SLAŽEM	U POTPUNO STI SE NE SLAŽEM
1	Glazba utječe na razvoj djetetovih komunikacijskih vještina	40 (56.3%)	3 (4.2%)	3 (4.2%)	6 (8.5%)	19 (26.8%)
2	Glazba utječe na razvoj djetetovih motoričkih sposobnosti	35 (49.3%)	7 (9.9%)	4 (5.6%)	12 (16.9%)	13 (18.3%)
3	Glazba utječe na razvoj pamćenja, mišljenja i opažanja	40 (56.3)	4 (5.6%)	0	10 (14.1%)	17 (23.9%)
4	Glazba pomaže u razvoju djetetove osobnosti	33 (47.1%)	8 (11.4%)	5 (7.1%)	8 (11.4%)	16 (22.9%)
5	Glazba pomaže s poteškoćama u govoru, ponašanju i cjelovitom razvoju	40 (56.3%)	3 (4.2%)	1 (1.4%)	10 (14.1%)	17 (23.9%)
6	Glazba u ranom i predškolskom odgoju može utjecati na poboljšanje školskog uspjeha	23 (32.4%)	13 (18.3%)	13 (18.3%)	14 (19.7%)	8 (11.3%)
7	Glazba utječe na razvoj djetetove emocionalne inteligencije	30 (42.3%)	8 (11.3%)	9 (12.7%)	9 (12.7%)	15 (21.1%)
8	Glazba utječe na razvoj djetetovog afiniteta prema umjetnosti	34 (47.9%)	10 (14.1%)	1 (1.4%)	10 (14.1%)	16 (22.5%)

Graf 7 prikazuje kako sudionici istraživanja procjenjuju svoje glazbene kompetencije. Najviše ispitanika (njih 19, odnosno 26.8%) odgovorilo je da se smatra u potpunosti kompetentnim za provođenje glazbenih aktivnosti u radu s djecom rane i predškolske dobi, dok se njih 12 (16,9%) smatra donekle kompetentnima za provođenje tih aktivnosti u praksi. Nadalje, 17 (23.9%) ispitanika nesigurno je u svoju glazbenu kompetentnost (niti se slažu niti se ne slažu s tvrdnjom). Navedeni rezultati

potvrđuju hipotezu H4 koja navodi da se većina sudionika istraživanja smatra kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi. Iako rezultati ukazuju na to da se većina ispitanika smatra kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi, velik dio ih se osjeća nesigurnima u provođenju tih aktivnosti, a 14 (19,7%) ispitanika smatra se nekompetentnim te njih 9 (12,7%) u potpunosti nekompetentnima za provođenje navedenih aktivnosti. Ovi rezultati navode na zaključak da ispitani odgojitelji trebaju raditi na dodatnom razvoju svojih glazbenih kompetencija putem različitih oblika stručnog usavršavanja i cjeloživotnog učenja.

Graf 7. Procjena glazbenih kompetencija za provođenje glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi

ZAKLJUČAK

Kvalitetno glazbeno obrazovanje dokazano je od velike važnosti za cjelokupni razvoj djeteta. Osim što utječe na razvoj motorike, koordinacije pokreta, osjećaja za ritam i sluh, možda je i važnije kako djeluje na dijete na psihološkoj razini. Glazba također značajno utječe na ljudske emocije, tako da ovisno o tome kako se osjećamo i koju vrstu glazbe slušamo može nas razvedriti, opustiti, rastužiti, umiriti, uspavati, razljutiti i utjecati na opće raspoloženje pojedinca. Nadalje, može nam pomoći da ostvarimo bolju komunikaciju s ljudima u našoj okolini, što je osobito važno za djecu u razvoju. Brojna istraživanja ukazuju na to da sviranje glazbenog instrumenta i aktivno bavljenje glazbom znatno utječe i na kognitivni razvoj djeteta (primjerice brže pamćenje, detaljnije opažanje, matematičke vještine i sl.).

Dijete rane i predškolske dobi veći dio svog vremena provodi u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Zato je važno da vrijeme koje provede tamo bude kvalitetno

iskorišteno te usmjereno na njegov razvoj. U tom procesu najvažniji faktor je odgojitelj. Kompetentan odgojitelj će znati organizirati prostor, osigurati materijal te pripremiti aktivnost koja će djetetu omogućiti istraživanje i usvajanje raznih vještina. U odgojno-obrazovnoj ustanovi provodi se mnoštvo glazbenih i glazbeno-stvaralačkih aktivnosti, a svaka od njih je važna za cjelokupan razvoj djeteta.

Rezultati provedenog istraživanja među odgojiteljima koji djeluju u odgojno-obrazovnoj praksi ukazuju na to da se većina ispitanika smatra kompetentnima za provođenje glazbenih aktivnosti u radu s djecom rane i predškolske dobi, ali velik broj ispitanika (32.4%) smatra se nekompetentnima za provođenje tih aktivnosti. Nadalje, rezultati pokazuju da ispitanici smatraju kako su glazbene aktivnosti od velike važnosti u radu s djecom rane i predškolske dobi. Taj podatak je značajan jer može doprinjeti njihovom interesu za daljnji razvoj vlastitih glazbenih kompetencija. S obzirom na učestalost provođenja glazbenih i glazbeno-stvaralačkih aktivnosti, rezultati pokazuju da se u odgojno-obrazovnoj praksi najčešće provode aktivnosti igara s pjevanjem te aktivnost slušanja glazbe uz likovno izražavanje ili ples. Međutim, iz dobivenih rezultata je vidljivo da je velik broj ispitanika slabo upoznat s mnoštvom drugih glazbenih i glazbeno-stvaralačkih aktivnosti. Dobiveni rezultati upućuju na zaključak da je u okviru cjeloživotnog obrazovanja odgojitelja važno usmjeriti veću pažnju na razvoj njihovih glazbenih kompetencija. Samo onaj odgojitelj koji je kompetentan i zainteresiran za usavršavanje svojih vještina te svjestan brojnih dobrobiti glazbe u cjelovitom razvoju djeteta, moći će pružiti djetetu kvalitetan glazbeni odgoj za vrijeme njegovog boravka u predškolskoj odgojno-obrazovnoj ustanovi.

PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik *Dobrobiti glazbe na cjeloviti razvoj djeteta rane i predškolske dobi.*

DOBROBITI GLAZBE NA CJELOKUPNI RAZVOJ DJETETA RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Poštovani, ovaj anonimni upitnik provodi se s ciljem istraživanja odgojno-obrazovne prakse u suvremenim vrtićima. Istraživanje je usmjereno na dobrobiti glazbe u ranom i predškolskom odgoju te na provođenje glazbenih i glazbeno-stvaralačkih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi. Molim Vas da iskreno odgovorite na sva pitanja.

1. Spol

Mark only one oval.

- M
 Ž

2. Označite polje koje odgovara Vašem dosadašnjem stupnju obrazovanja

Mark only one oval.

- Dvogodišnji studij
 Preddiplomski studij
 Diplomski studij
 Doktorski studij

3. Imate li završenu glazbenu školu (osnovnu ili srednju)?

Mark only one oval.

- DA
 NE

4. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje potvrđan, smatrate li da Vam to obrazovanje pomaže (ili da će Vam pomagati) u provođenju glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi?

Mark only one oval.

- DA
 NE

KOMPETENCIJE I STAVOVI ISPITANIKA O DOBROBITIMA GLAZBE I GLAZBENIH AKTIVNOSTI U ODGOJNO-OBRAZOVNOJ PRAKSI

5. Koje glazbene aktivnosti poznajete, a da se provode u odgojno-obrazovnoj praksi?

6. Procijenite koliko često se po Vama glazbene aktivnosti provode u odgojno-obrazovnoj skupini u vrtiću?

Mark only one oval.

- Nikad
 Jednom tjedno
 Nekoliko puta tjedno
 Svakodnevno

7. Smatram se kompetentnim/om za provođenje glazbenih aktivnosti u odgojno-obrazovnoj praksi

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se slažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

8. Glazbene aktivnosti su od velike važnosti u ranom i predškolskom odgoju djeteta

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

9. Glazba utječe na razvoj djetetovih komunikacijskih vještina

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

10. Glazba utječe na razvoj djetetovih motoričkih sposobnosti

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

11. Glazba utječe na razvoj pamćenja, mišljenja i opažanja

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

12. Glazba pomaže u razvoju djetetove osobnosti

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

13. Glazba pomaže s poteškoćama u govoru, ponašanju i cjelokupnom razvoju

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

14. Glazba u ranom i predškolskom odgoju može utjecati na poboljšanje školskog uspjeha

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

15. Glazba utječe na razvoj djetetove emocionalne inteligencije

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

16. Glazba utječe na razvoj djetetovog afiniteta prema umjetnosti

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5	
U potpunosti se sažem	☐	☐	☐	☐	☐	U potpunosti se ne slažem

**STAVOVI ODGOJITELJA PREMA PROVOĐENJU
GLAZBENIH I GLAZBENO-STVARALAČKIH
AKTIVNOSTI U ODGOJNO-OBRAZOVNOJ PRAKSI**

17. Označite polje koje odgovara Vašem dosadašnjem radnom iskustvu

Mark only one oval.

- Pripravnik
- Do 10 godina
- 11 - 21 godina
- 22 - 32 godine
- više od 33 godine

18. Imate li glazbeni instrument na raspolaganju na svom radnom mjestu ?

Mark only one oval.

- DA
- NE

19. Koliko često provodite glazbene aktivnosti u svojoj odgojnoj skupini?

Mark only one oval.

- Nikad
- Jednom tjedno
- Nekoliko puta tjedno
- Svakodnevno

20. Koje glazbene aktivnosti najčešće provodite?

Mark only one oval.

- Obrada/usvajanje/ponavljanje pjesme
- Obrada/usvajanje/ponavljanje brojalice
- Dječje igre s pjevanjem
- Slušanje glazbe
- Sviranje na samostalno izrađenim zvečkama ili glazbalima dječjeg instrumentarija
- Aktivno slušanje glazbe
- Glazbeno stvaralaštvo

21. Koje glazbeno-stvaralačke aktivnosti najčešće provodite?

Mark only one oval.

- Aktivnosti vezane uz osluškivanje i oponašanje te prepoznavanje zvukova
- Tijeloglazba
- Pjevani govor, postavljanje glazbenih pitanja i završavanje nedovršenih glazbenih fraza
- Ritmizirani govor
- Variranje melodije, ritma, tempa, dinamike i/ili karaktera u poznatoj pjesmi i brojlici
- Sviranje na samostalno izrađenim zvečkama ili glazbalima dječjeg instrumentarija – "Mali orkestar"
- Aktivnosti vezane uz poticanje djece na ozvučenje priče ili pjesme tijekom njihova izvođenja
- Osmišljavanje teksta na postojeću melodiju
- Uglazbljivanje teksta
- Slušanje glazbe uz ples i/ili likovno izražavanje

LITERATURA

1. Ahokas, R. J. (2015). Brain and body percussion; the relationship between motor and cognitive functions. University of Jyväskylä.
2. Armstrong, T. (2006). Višestruke inteligencije u razredu. Zagreb: EDUCA d.o.o
3. Bačlija Sušić, B. (2012). Akcijsko istraživanje improvizacije u individualnoj nastavi klavira, Tonovi. Časopis glazbenih i plesnih pedagoga, 60 (2) 25-58.
4. Bamberger, J. (1991.). The Mind Behind the Musical Ear: How Children Develop Musical Intelligence. Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. Bedić, L. (2016). Glazba ima pozitivan utjecaj na razvoj djece. Muzika.hr. URL: <https://www.muzika.hr/glazba-ima-pozitivan-utjecaj-na-kognitivni-razvoj-djece/> posjećeno 24.07.2019.
6. Belajec, S. (2014). Utjecaj glazbe na dječji razvoj. Roditelji.hr. URL: <http://www.roditelji.hr/obitelj/zdravlje/utjecaj-glazbe-na-djecji-razvoj/> posjećeno 24.07.2019.
7. Belošević, M. (2016). Muzikoterapija za djecu. Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
8. Bryant, P.E., Bradley, L., McLean, M., Crossland, L. (1989). Nursery rhymes, phonological skills and reading. Journal of Child Language 16(2):407-28
9. Carline, S. (2011). Lesson Plans for Creative Dance. Champaign: Human Kinetics.
10. Colwell, R. (2002.). Assessment's potential in music education. U: R. Colwell i C. Richardson (ur.), The new handbook of research on music teaching and learning(str. 1128-1158). New York: Oxford University Press
11. Čudina-Obradović, M. (1991). Nadarenost - razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Zagreb: Školska knjiga
12. Denac, O. (2011). Z igro čarobni svet glasbe : didaktični priručnik za glasbo v vrtcu in prvem razredu osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga

13. DeLoach Walworth, D. (2005). Procedural-Support Music Therapy in the Healthcare Setting: A Cost-Effectiveness Analysis. *Journal of Pediatric Nursing*, 20(4), 276-284.
14. Findak, V., Delija, K. (2001). Tjelesna i zdravstvena kultura u predškolskom odgoju. Zagreb: Edip
15. Gardner, H. (1973.). *The Arts and Human Development*. NY: Wiley
16. Gordon, E. E. (1977.). *Learning sequence and patterns in music*. Chicago: GLA. Publications.
17. Gospodnetić, H., Spiller, F. (2002). *Dječje igre s pjevanjem: uz pratnju klavira i/ili gitare*. Zagreb: EDICIJE SPILLER.
18. Gospodnetić, H. (2011). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Skripta za studente predškolskog odgoja Učiteljskog fakulteta u Zagrebu.
19. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Mali profesor
20. Grujić, G. (2017). *Metodički aspekti u muzičkom vaspitanju djece predškolskog uzrasta*. [Methodological aspects i the music education of pre-school children]. Beograd: Klett
21. Guberina, P. (1952), *Zvuk i pokret u jeziku*. Zagreb, Matica Hrvatska
22. Hallam, S. (2010.b). The power of music: its impact on the intellectual, personal and social development of children and young people. U: S. Hallam i A. Creech (ur.), *Music Education in the 21st Century in the United Kingdom* (str. 2-17). Institute of education, University of London
23. Huzjak, M. (2006). Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu. *Odgojne znanosti*, Vol. 8 No. 1(11), 2006. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
24. Juntunen, M.L. (2016). The Dalcroze approach: Experiencing and knowing music through the embodied exploration. *Approaches to teaching general music: Methods, issues, and viewpoints*, 141-68
25. Kalmar, M. (1982.). The effects of music education based on Kodaly's directives in nursery school children. *Psychology of Music, Special Issue*, 63-68.

26. Kirschner, S. i Tomasello, M. (2010.). Joint music-making promotes prosocial behavior in 4-year-old children. *Evolution and Human Behavior*, 31, 354-364
27. Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko*. Zagreb: Ethno
28. Knežević, G (2012). *Sad se vidi, sad se zna*. Zagreb: Ethno
29. Konlaan, B.B., Bygren, L.O. & Johansson, S-E. (2000). Visiting the cinema, concerts, museums or art exhibitions as determinant of survival: a Swedish fourteen-year cohort follow-up study, *Scandinavian Journal of Public Health*, 28(3), 174-8.28.
30. Kovačić, A (2007). Utjecaj glazbe na čovjeka, *Blog.dnevnik.hr.*, URL: <http://blog.dnevnik.hr/print/id/1623411438/utjecaj-glazbe-na-covjeka.htm>, posjećeno 1.08.2019.
31. Kovačević, D., Baniček, I (2014).: Muzikoterapija i njena učinkovitost kao sredstva komunikacije u rehabilitaciji neuroloških bolesti. URL: <https://tvpodravina.files.wordpress.com/2014/09/glazbena-terapijajikomunikacija1.pdf>,
32. Kreutz, G., Bongard, S, Rohrman, S., Grebe, D., Bastian, H.G. & Hodapp, V. (2004). Effects of choir singing or listening on secretory immunoglobulin A, cortisol and emotional state, *Journal of Behavioural Medicine*, 27(6), 623-635.
33. Leithwood, K.A., Fowler, W (1971). Complex Motor Learning in Four-Year-Olds. *Child Development*, vol.42.no.3., 1971., str.781.-792
34. Levitin, D. J. (2006.). *This is your brain on music: The science of human obsession*. New York: Plume (Penguin).
35. Lupis, N (2000). Pjesma ili recitacija u dječjem vrtiću. *Časopis Dijete, vrtić i obitelj*. Br 23 & 24. Adamić d.o.o. Rijeka
36. Majsec Vrbanić, V.; Breitenfeld, D. (2011): *Muzikoterapija: pomozimo si glazbom*. Zagreb, Music Play
37. Marić, M (2014). Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta. *Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci. dijete vrtić obitelj*, broj 75
38. Marić, L.J., Goran, L.J. (2013). *Zapjevajmo radosno*. Zagreb: Golden Marketing
39. Maričić, N. (2015). *Kineziološke igre u predškolskom odgoju*. Sveučilište Jurja Dobrile, Pula

40. Manasteriotti, V. (1973). Muzički odgoj na početnom stupnju. Metodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave. Zagreb: Školska knjiga
41. Manasteriotti, V. (1982) Zbornik pjesama i igara za djecu. Zagreb: Školska knjiga
42. Manasteriotti, V. (1980). Muzički odgoj na početnom stupnju. Zagreb: Školska knjiga
43. Miočić, M. (2012). „Kultura predškolske ustanove u svjetlu glazbenih kompetencija odgojitelja“. Magistra Iadertina, Vol.7 No.1, str. 73-87
44. Moreno, S. (2009). Musical Training Influences Linguistic Abilities in Eight-year-old Children: More Evidence for Brain Plasticity, *Cerebral Cortex*, Volume 19, Issue 3.
45. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Zagreb.
46. Oussoren, Ragnhild A. (2008). Ples pisanja za najmlađe. Program predvježbi za djecu u dobi 3 do 5 godina. OSTVARENJE. Buševac.
47. Oussoren, Ragnhild A. (2008) Ples pisanja 2. Nastavak programa Ples pisanja u radu s djecom od 4 do 8 godina. OSTVARENJE. Buševac
48. Popov, D. (2010). Enciklopedija razvojnih igara za djecu od 3 do 7 godina. Planet Zoe
49. Pellitteri, J. (2000). Music Therapy in the Special Education Setting. *Journal of Educational and Psychological Consultation* 11(3):379-391
50. Preti, C., & Welch, G. F. (2011). Music in a hospital: The impact of a live music program on pediatric patients and their caregivers. *Music and Medicine*, 3(4), 213-223.
51. Rabinowitch, T-C., Cross, I. i Burnard, P. (2013.). Long-term musical group interaction has a positive influence on empathy in children. *Psychology of Music*. 41, 484-498
52. Radoš, K. (2010). Psihologija muzike. Beograd: Zavod za udžbenike
53. Rojko, P. (1996); Metodika nastave glazbe; Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet, Osijek

54. Romero-Naranjo, A.A., Jauser-Berrocal, J.A., Romero-Naranjo, F.J., Liendo-Cardenas, A. (2013). Therapeutic benefits of body percussion using the BAPNE method. ERPA
55. Sam, R. (1998); Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta; Glosa d.o.o., Rijeka
56. Sam Palmić, R. (2002). Brojalica u odgojnoj situaciji. Butorac, F., Brojalica - snažni glazbeni poticaj, 32- 35, Rijeka: Adamić
57. Schellenberg, E. G. (2004.). Music lessons enhance IQ. *Psychological Science*, 15, 511-514
58. Serafine, M.L (1988.). Music as cognition. The development of thought in sound. New York: Columbia University Press.
59. Shenfield, T., Trehub, S. E. i Nakata, T. (2003.). Maternal singing modulates infant arousal. *Psychology of Music*, 31, 365-375
60. Sloboda, J. A. & Howe, M. J. A. (1991). Biographical Precursors of Musical Excellence: An Intervju study, *Psychology of Music*, 19, str. 3-21
61. Sloboda, J. A. i Woody, R. H. (2007.). Psychology for musicians: Understanding and acquiring the skills. New York: Oxford University Press.
62. Sindik, J., Elez, K. (2011). Mogućnosti određivanja pouzdanosti i konstruktivne valjanosti za tri skale procjene nekih aspekata darovitosti predškolske djece. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47 (1), str.108-123
63. Slunjski, E. (2003). Devet lica jednog odgajatelja/roditelja- Priručnik za odgajatelje i roditelje kako bi bolje razumjeli sebe i dijete. Zagreb: Mali profesor.
64. Somolanji, I., Bognar, L. (2008). Kreativnost u osnovnoškolskim uvjetima. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, Vol. LIV No. 19, 2008. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
65. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. Zagreb: Tehnička knjiga
66. Stokes Szanton, E. (2000); Kurikulum za jaslice: razvojno-primjereni program za djecu od rođenja do 3 godine, priručnik br.2; Biblioteka Korak po korak, Zagreb

67. Swanwick, K. i Tillman, J. (1986.). The Sequence of Musical Development: A Study of Children's Composition. *British Journal of Music Education*, 3(3), 305-339.
68. Šimičić, M. (2017) Glazba kao komunikacija. Učiteljski fakultet, odsjek u Petrinji
69. Šimunović Z., Svalina, V. (2015). Suvremenost pojedinih glazbeno-pedagoških pristupa iz perspektive nastavnika, (ur.) Balić, V., Radica, D., Zbornik radova sa Četvrtog međunarodnog simpozija glazbenih pedagoga. *Glazbena pedagogija u svijetlu sadašnjih i budućih promjena 4*, Split: Umjetnička akademija u Splitu str. 45-66.
70. Šmit, M. B. (2001). *Glazbom do govora*. Zagreb: Naklada Haid
71. Velički, V., Katarinčić, I. (2011). *Stihovi u pokretu*. Zagreb: Alfa
72. Velički, V. (2009). Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *Metodika* 18, 10, 1
73. Velički, D. (2006). Ritam i pokret u ranom učenju njemačkog jezika. *Metodika : časopis za teoriju i praksu metodikâ u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, Vol. 7 No. 13
74. Vidulin-Orbanić, S. (2008). „Glazbenom umjetnošću prema cjeloživotnom učenju“. *Metodički ogledi*, 15, 1, str. 99–114.
75. Vidulin, S. (2016). Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja. *Život i škola*, 62(1), 221-233.
76. Vidulin-Obranić. S. (2013). *Glazbeno stvaralaštvo*. Pula: Udruga za promicanje kvalitete i poticanje izvrsnosti u odgoju i obrazovanju SEM
77. Vrbanić Majsec, V. (2008). *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo*. Zagreb: "Ruke".
78. Watson, V. (2012). *Teaching Your Young Child Music*. Hong Kong: Brillkids
79. Webster, R. P. (1990). *Creative Thinking and Music Education: Encouraging Students to Make Aesthetic Decision*. School of Music, Northwestern University, Evanston, Illinois, USA

80. Zajčić, M. (2005). Priprema za školu-priprema za život. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 11(39).

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam ja, Dora Šarić, studentica Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu samostalno pretražila i koristila literaturu, provela istraživanje u svrhu pisanja diplomskog rada na temu *Dobrobiti glazbe na cjelokupni razvoj djeteta rane i predškolske dobi* te sam isti osobno napisala.